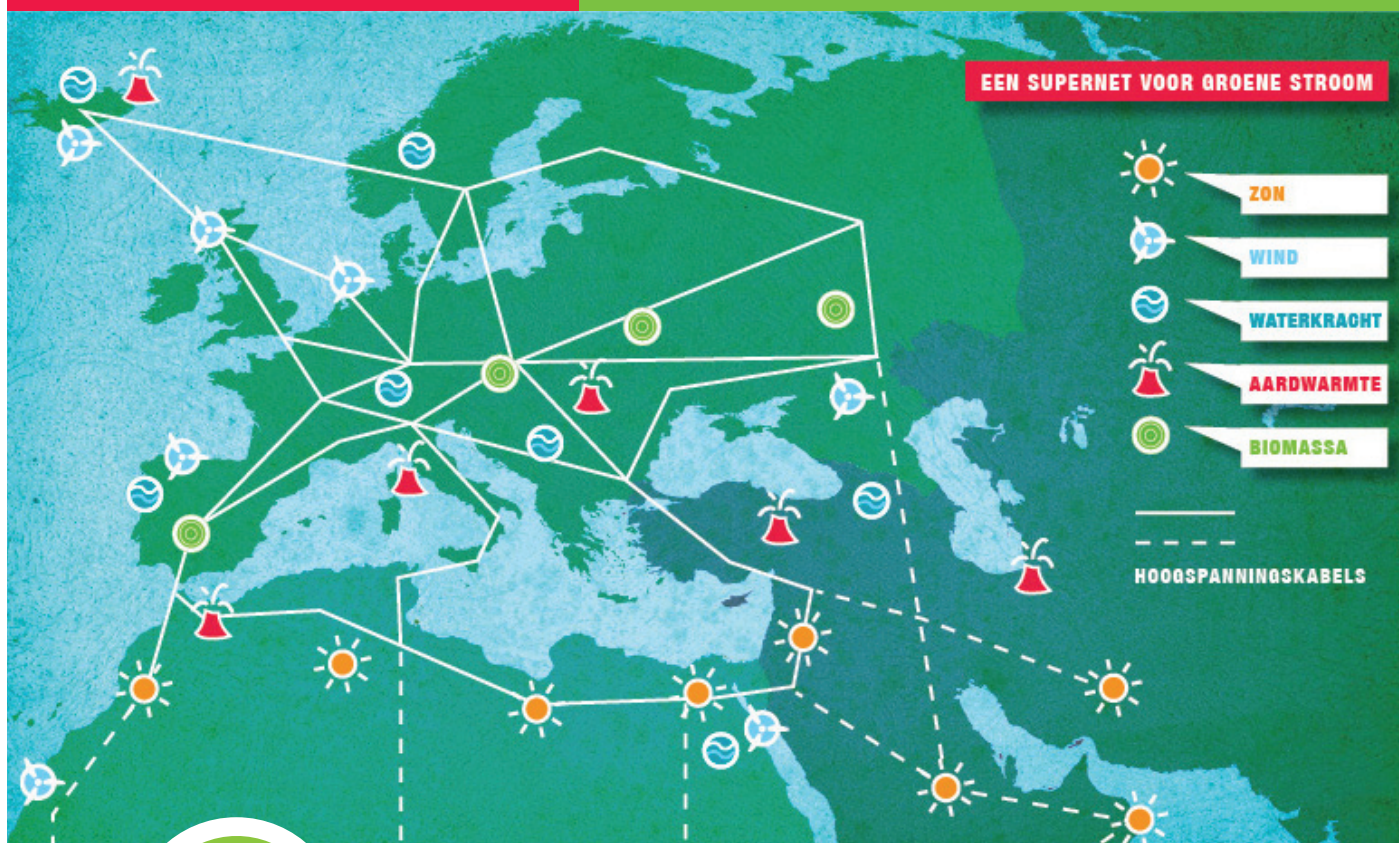

NIEUWE ENERGIE VOOR EUROPA

VERKIEZINGSPROGRAMMA
EUROPEES PARLEMENT 2009 - 2014

GROENLINKS
ZIN IN DE TOEKOMST

WWW.GROENLINKS.NL

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	P. 2
1. WERELDWIJDE COALITIE VOOR KLIMAAT EN ARMOEDEBESTRIJDING	P. 4
2. NIEUWE ENERGIE	P. 7
3. INNOVATIE LOONT	P. 11
4. EERLIJKE HANDEL	P. 14
5. VOEDSEL ZONDER BIJSMAAK	P. 17
6. CIVIELE WERELDMACHT	P. 21
7. MIGRATIE IN GOEDE BANEN LEIDEN	P. 25
8. NIEMAND AAN DE ZIJLIJN	P. 28
9. GRONDRECHTEN VERDEDIGEN	P. 32
10. LEVENDE DEMOCRATIE	P. 35
VERKLARENDE WOORDENLIJST	P. 38
COLOFON	P. 44

Alle tien hoofdstukken hebben dezelfde indeling. Ze beginnen met een **toekomstbeeld**: wat kan de Europese Unie bereiken in 2030 als ze groene en progressieve keuzes maakt? En voor welke uitdagingen staat de wereld tegen die tijd? Daarop volgt een pleidooi voor een **koerswending**: wat is er mis met het huidige Europa? Welke politieke keuzes zijn nodig om de toekomst veilig te stellen? Elk hoofdstuk eindigt met concrete voorstellen voor **de komende vijf jaar**: wat wil GroenLinks voor elkaar krijgen tijdens de nieuwe zittingsperiode van het Europees Parlement?

De met een sterretje (*) gemarkeerde termen worden toegelicht in de verklarende woordenlijst achter in dit programma.

INLEIDING

Op 4 juni kunt u kiezen voor een duurzame toekomst. Meer dan ooit heeft Europa politici nodig die groot denken en overtuigend handelen. Want de ene crisis is nog niet voorbij of de andere verdringt haar al van de voorpagina's. Klimaatcrisis. Oliecrisis. Voedselcrisis. Kredietcrisis. Economische crisis. Een besluitvaardig Europa kan deze uitdagingen aan. Want de crises die ons teisteren zijn geen natuurverschijnselen, maar mensenwerk. Ze zijn het gevolg van overconsumptie en kortzichtig handelen. Van autofabrikanten die benzineslurpers blijven maken en bankiers die speculeren met spaargeld. Van regeringen die hun verantwoordelijkheid afschuiven op de markt. Dat moet anders. Dat kán anders.

Daarvoor is meer verantwoordelijkheidszin nodig. Bewust consumerende burgers, duurzame ondernemers en een sterke overheid – nationaal en internationaal – kunnen het tij keren. Elke crisis is ook een kans.

Europa is een deel van de oplossing. Meer dan andere wereldspelers zet de Europese Unie* zich in voor een aanpak van de klimaatverandering. In het donkerste uur van de kredietcrisis waren het de euro-landen die de nooduitgang vonden. De EU heeft ruime ervaring met de aanpak van grensoverschrijdende problemen. Daar is zij voor opgericht.

Maar Europa is nog te vaak een deel van het probleem. Als iedereen zou leven zoals de gemiddelde Europeaan zouden er twee aardbollen nodig zijn. Bovendien is de Europese rijkdom oneerlijk verdeeld. Veel mensen hebben geen deel aan werk en welvaart.

Europa worstelt om een gezamenlijk antwoord te vinden op de economische crisis. Protectionisme dreigt ons van de regen in de drup te brengen. De EU maakt haar verantwoordelijkheid als grootste economisch blok ter wereld nog niet waar. De plannen voor economisch herstel bieden te weinig perspectief op een betere toekomst.

GroenLinks speelt open kaart over de toekomst die haar voor ogen staat: we schetsen in dit verkiezingsprogramma hoe Europa en de wereld er in 2030 uit kunnen zien als de EU groene en progressieve keuzes maakt. Als zij haar energie richt op de problemen die landen in hun eentje niet kunnen behappen.

Strijd tegen klimaatverandering, hernieuwbare energie, groene innovatie, duurzame financiën en werkgelegenheid. Daar hebben we Europa voor nodig. Eerlijke handel, een milieu- en diervriendelijke landbouw, gezond voedsel. Daar wil GroenLinks in Europa voor knokken. We kunnen de malaise achter ons laten als we nu investeren in een slimme en schone economie. Een economie die niet alleen ons in staat stelt gelukkig te leven, maar ook armere landen en onze kleinkinderen de kans daartoe geeft. Voor zo'n toekomstgerichte politiek, een *Green Deal*, voeren de Europese Groenen gezamenlijk campagne.

Als het Verdrag van Lissabon* van kracht wordt, krijgt het Europees Parlement* een beslissende stem op het gebied van landbouw, visserij, handel, misdadbestrijding en migratie. Nu al is het parlement een machtige speler op het terrein van milieu en markt. De meeste Nederlandse milieuwetten worden in Brussel gemaakt. Voor een groene partij als GroenLinks is het Europarlement daarom *the place to be*. Samen met andere groene partijen vormen we de meest actieve en meest eensgezinde fractie. Zo tellen de GroenLinkse zetels in het Europees Parlement dubbel.

Op 4 juni wordt de macht in Europa opnieuw verdeeld. U kunt meebeslissen: sleept de EU zich voort, van crisis naar crisis, of zet zij de crises om in kansen? Dit is het moment voor groene, progressieve keuzes. Voor doortastende politiek die de toekomst veiligstelt.

GroenLinks gaat de Europese verkiezingen in als onderdeel van de Europese Groene Partij*. In de oude en nieuwe EU-landen voeren groene partijen een grensoverschrijdende campagne op basis van een gezamenlijk verkiezingsmanifest. De speerpunten uit dat manifest zijn opgenomen in dit GroenLinkse verkiezingsprogramma. Hieronder staat de slotparagraaf van het manifest.

(Voor de volledige tekst, zie <http://europeangreens.eu>)

Delivering a Green Deal for a new Europe

The Greens have fought for a sustainable, social and more democratic Europe since our entry into the European Parliament in 1984. Recognising the need for truly European solutions to European problems, we are the most closely cooperating political family in the European Parliament. This has helped us punch above our weight and have a much greater influence on decisions at European level than our numbers would otherwise allow.

We believe a Green Deal is needed to overcome the financial, economic, resource, energy and climate crises we face. The Green Deal means massive investments in sustainable sectors, putting the quality of life first and ensuring the creation of millions of 'green jobs'.

Realising the Green Deal means building alliances. We will look for allies in civil society, in parliaments and in governments that will work to achieve this change of course. However, ensuring that Europe gets back on track means getting involved, convincing others and voting Green. You can influence what is happening in Europe.

Choose a Green Deal for Europe. Think Big, Vote Green.

HOOFDSTUK 1. WERELDWIJDE COALITIE VOOR KLIMAAT EN ARMOEDEBESTRIJDING

TOEKOMSTBEELD

2030... De Europese Unie loopt voorop in de strijd tegen klimaatverandering. Zij is wereldleider in duurzame energie en energiebesparing, dankzij de Green Deal die Europese politici twee decennia eerder met elkaar sloten. Europa is er in geslaagd om de rest van de wereld te bewegen tot afspraken over de vermindering van broeikasgassen. Die koplopersrol heeft haar geen windeieren gelegd. Miljoenen Europeanen hebben hun baan te danken aan de ontwikkeling en export van groene technologie.*

De aanpak van de klimaatcrisis brengt met zich mee dat prijzen de waarheid vertellen over vervuiling. Vlees en vliegreizen zijn duurder geworden. Smakelijke vleesvervangers en hogesnelheidstreinen op groene stroom bieden een betaalbaar alternatief. De rijke Europeanen hebben hun levensstijl aangepast, waardoor arme landen de ruimte kregen voor economische groei.

Onder zware druk van ontwikkelingslanden is de handel eerlijker geworden en de strijd tegen armoede opgevoerd. Met hulp van westerse landen proberen ontwikkelingslanden zuinig om te springen met energie, water en natuur.

In de meeste ontwikkelingslanden stijgt de welvaart en daalt de kindersterfte, dankzij onderwijs, gezondheidszorg en vrouwenemancipatie. De bevolkingsgroei vlakkt af. Dat helpt om de natuurlijke hulpbronnen van de aarde veilig te stellen voor toekomstige generaties.

KOERSWENDING

Een Afrikaans spreekwoord zegt: "Als je snel wilt gaan, ga dan alleen. Als je ver wilt gaan, ga dan samen." De klimaatcrisis stelt Europa voor een grote uitdaging. We moeten snel én ver gaan. Onze uitstoot van broeikasgassen moet in de komende jaren écht gaan dalen. En we moeten de rest van de wereld meekrijgen, anders dreigen alsnog ernstige gevolgen voor mens, dier en natuur.

Snel én ver, dat lukt alleen als Europa overtuigend leiderschap toont. De EU moet een **wereldwijde**

klimaatcoalitie smeden. Met het aantreden van president Obama liggen er kansen om de Amerikanen te binden aan een forse vermindering van hun uitstoot, evenals andere industrielanden. Opkomende ontwikkelingslanden, China en India voorop, moeten we ertoe verleiden om zo duurzaam mogelijk te groeien.

Daarvoor is geld nodig. De **overdracht van milieutechnologie** aan ontwikkelingslanden loopt nogal eens stuk op octrooien* van westerse bedrijven. De EU moet zich inzetten voor een internationaal klimaatfonds dat zulke kennis opkoopt, vrij beschikbaar maakt en de toepassing ervan subsidieert. Dan wordt groene energie de beste koop voor ontwikkelingslanden: van verf met zonnecellen voor de Chinese nieuwbouw tot biogasinstallaties in Afrikaanse dorpen. De **bescherming van tropisch bos**, waarin veel broeikasgas ligt opgeslagen, moet een dienst worden waarvoor ontwikkelingslanden betaald krijgen. Het stoppen van ontbossing in landen als Brazilië en Indonesië lukt alleen als duurzaam gebruik van het regenwoud meer oplevert dan kaalslag.

Om ontwikkelingslanden te winnen voor de klimaatcoalitie, moeten de EU en andere rijke landen ook de **schade compenseren** die zij aanrichten door het klimaat te verstoren. Ontwikkelingslanden hebben steun nodig voor kustbescherming, waterbesparing, duurzame landbouw en het redden van flora en fauna. Want veel arme landen ondervinden nu al de gevolgen van de opwarming van de aarde en de stijging van de zeespiegel. Daar komt de westerse honger naar energie en vlees nog bij. Die legt wereldwijd een groot beslag op de beschikbare ruimte. Dat gaat ten koste van de bestaansbronnen van de armen, zoals landbouw en natuur. Hun recht op ontwikkeling wordt ondermijnd doordat wij op te grote voet leven.

Wrang genoeg maakt alle consumptie ons niet gelukkiger. Gezondheid, vriendschappen en familiebanden, zinvol werk en een groene leefomgeving bepalen de kwaliteit van ons leven. Rijke landen doen er goed aan om niet economische groei, maar **geluk en gezonde levensjaren** tot graadmeter te maken van hun ontwikkeling.

Door het temperen van onze consumptiedrift scheppen we ruimte voor welvaarts-groei in ontwikkelingslanden, zonder dat de aarde eraan onderdoort gaat. Als je meer kinderen hebt dan je kunt voeden, als je gevluucht bent

voor een burgeroorlog, dan is elke euro extra een zorg minder. **Armoedebestrijding** is niet alleen een kwestie van eerlijk delen, maar ook een onmisbaar onderdeel van klimaatpolitiek. Pas wanneer het leven niet langer een dagelijkse strijd is om te overleven, mogen we van mensen verwachten dat zij oog krijgen voor de toekomst van onze planeet. Dat zij in een boom een klimaatredder zien, in plaats van brandhout.

De **Millenniumdoelen*** van de Verenigde Naties*, gericht op het terugdringen van armoede, ziekte en honger, verdienen krachtiger Europese steun. Zonder extra inspanningen wordt een aantal doelen dat de wereldgemeenschap zich voor 2015 heeft gesteld, zoals het met driekwart reduceren van moedersterfte, zeker niet gehaald.

Terwijl de Europese regeringen in *no time* 3000 miljard euro hebben vrijgemaakt om hun banken te redden, dreigen zij te bezuinigen op de 20 miljard extra steun die zij hebben toegezegd aan ontwikkelingslanden. Recessie of niet, de EU-landen moeten zich houden aan

hun belofte om meer te besteden aan ontwikkelings-samenwerking. Want veel ontwikkelingslanden worden nog harder getroffen door de financiële en economische crisis dan wij. Hun inkomsten uit handel lopen terug. Westerse banken verlenen nauwelijks meer krediet voor investeringen in ontwikkelingslanden, omdat onze regeringen eisen dat het geld in eigen land blijft. Europa mag **niet langer haar eigen sores afwentelen** op arme landen. Alleen dan kan zij een geloofwaardige voortrekker worden in de strijd tegen armoede en klimaatverandering.

Armoedebestrijding faalt als vrouwen niet meer zeggenschap over hun eigen lichaam krijgen, beter onderwijs en meer toegang tot kapitaal. Daarom moet er een Europese gezant voor vrouwenrechten komen. Het Europees Parlement* schaarde zich in 2008 achter dit voorstel van GroenLinks-afgevaardigde Kathalijne Buitenweg. Nu moeten de Europese ministers nog overtuigd worden.

Een miljard wereldbewoners hebben vrijwel geen uitzicht op een beter bestaan, als gevolg van wanbestuur en conflicten. Als de EU deze hardnekkige armoede wil terugdringen moet zij ook de opbouw van **democratische instellingen bevorderen**, vredestroepen sturen waar nodig, **eerlijke handel** bieden en corruptie bestrijden, te beginnen bij de top.

DE KOMENDE VIJF JAAR

A. KLIMAAT

1. De EU zet alles op alles om eind 2009 nieuwe, bindende klimaatafspraken te maken in VN-verband. Dit *Kopenhagen Protocol** beoogt de gemiddelde temperatuurstijging op aarde tot 2 graden te beperken. Daartoe moet de mondiale uitstoot van broeikasgassen vóór 2015 gaan dalen en in 2050 meer dan gehalveerd zijn ten opzichte van 1990.
2. De EU geeft het goede voorbeeld met een *Green Deal*. Onderdeel daarvan is een klimaatpact dat de EU-doelstelling voor 2020 verhoogt van 20 tot 30% uitstootvermindering. Voor 2050 streeft de EU naar een vermindering van minstens 90% ten opzichte van 1990. Er komen snelle en effectieve sancties tegen lidstaten die zich niet aan hun klimaatverplichtingen houden.

3. De EU voert een diplomatiek offensief om te bereiken dat andere industrielanden in het *Kopenhagen Protocol* vergelijkbare verplichtingen aangaan en dat opkomende ontwikkelingslanden toezeggen hun economie zo energiezuinig mogelijk te laten groeien.
4. Het *Protocol* schept een internationaal klimaatfonds voor steun aan ontwikkelingslanden bij duurzame energie en aanpassing aan klimaatverandering.
5. Het *Protocol* legt vast dat er uiterlijk in 2020 wereldwijd een einde komt aan ontbossing en schept een financieringsmechanisme voor de bescherming van bossen. Dat richt zich ook op behoud van biodiversiteit* en betere levensomstandigheden voor de lokale bevolking, waaronder inheemse volkeren. Investerings van rijke landen in de bescherming van bossen komen bovenop hun eigen nationale doelstellingen voor het terugdringen van hun uitstoot van broeikasgassen.
6. De EU treedt op tegen concurrentievervalsing door landen die niet meedoen aan het nieuwe klimaatprotocol. Zij verplicht importeurs van energie-intensieve producten uit deze landen tot het kopen van emissierechten* of het betalen van een CO₂-importheffing.
7. Het klimaatpact legt vast dat minimaal 0,25% van het Bruto Europees Product* naar het internationale klimaatfonds gaat. De Europese bijdrage omvat onder meer de opbrengsten van een evt. CO₂-importheffing en tenminste de helft van de opbrengsten van geveilde emissierechten.

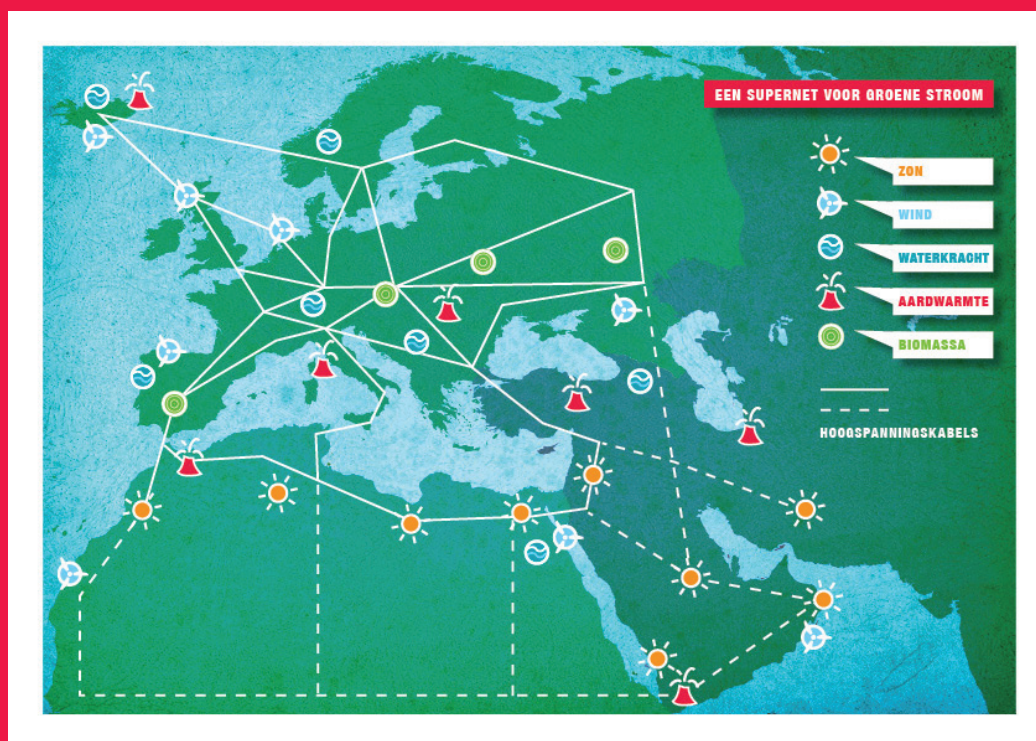
B. ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

8. De EU maakt de bindende afspraak dat EU-landen in 2015 minstens 1% van hun BNP besteden aan officiële ontwikkelingssamenwerking. Klimaatsteun aan ontwikkelingslanden komt daar bovenop.
9. De EU-landen en de EU zelf geven alleen nog maar ongebonden ontwikkelingshulp, zonder verplichting om goederen en diensten te kopen in het donorland.
10. In 2015 is er een betere coördinatie van de hulp, zodat elk ontvangend ontwikkelingsland nog maar aan één 'leidende donor' verantwoording hoeft af te leggen. Bovendien wordt deze verantwoording sterker gebaseerd op de verantwoording aan de eigen bevolking.
11. De EU onderwerpt zichzelf aan een duurzame coherentietoets. Besluiten op het gebied van bijvoorbeeld handel en landbouw mogen de inzet voor mondiale armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling niet tegenwerken.
12. Ontwikkelingslanden met goed bestuur krijgen meer vrijheid bij de besteding van hulp gelden. Deze meerjarige begrotingssteun wordt regelmatig getoetst, onder meer aan de vooruitgang bij het bereiken van de Millenniumdoelen en de mate waarin het maatschappelijk middenveld ter plekke wordt betrokken bij de besteding. Gerichte steun blijft nodig voor organisaties die opkomen voor mensenrechten, milieu, duurzame landbouw en de *empowerment* van vrouwen en minderheidsgroepen.
13. De Europese Investeringsbank* wordt transparanter en komt onder controle van het Europees Parlement. Zij financiert alleen nog projecten die bijdragen aan duurzame ontwikkeling.
14. De EU maakt zich sterk voor een internationale strategie om geldstromen die voortkomen uit grootschalige corruptie te onderscheppen en de verantwoordelijken te vervolgen, ook buiten hun eigen land.
15. De EU stelt meer geld beschikbaar voor de wereldwijde aanpak van infectieziekten zoals hiv/aids, malaria en tuberculose. Zij zet zich in voor versoepeling van octrooien op medicijnen ten behoeve van ontwikkelingslanden. In de landen waar zij op bezoek gaan stellen Europese politici, in overleg of samenwerking met internationale of lokale organisaties, de diverse taboes aan de orde – zoals veilig vrijen, zelfbeschikkingsrecht voor vrouwen, hiv/aids en drugsgebruik – die de infectiekans vergroten.
16. De EU maakt zich sterk voor de rechten en ontwikkelingskansen van vrouwen, mede als een belangrijke strategie in de strijd tegen armoede onder toekomstige generaties. Zij komt op voor de seksuele en reproductieve rechten* van vrouwen en mannen. Zij zet zich in voor deelname van minderheden aan het maatschappelijk leven. Daartoe financiert de EU ontwikkelingsprogramma's die geweld tegen vrouwen bestrijden, moedersterfte terugdringen, het gebruik van voorbehoedmiddelen bevorderen, veilige abortus mogelijk maken, de acceptatie van homo-, bi- en transseksualiteit vergroten en gehandicapten toegang geven tot werk en onderwijs.
17. Met het oog op mondiale bestaanszekerheid steunt de EU publieke en private initiatieven voor de invoering van sociale verzekeringen in ontwikkelingslanden.
18. De EU publiceert een Europese geluksindex. Deze versie van de *Happy Planet Index* becijfert hoe het geluk van de Europeanen en hun levensverwachting zich verhouden tot hun ecologische voetafdruk. Het Europees Parlement en de Europese Raad* toetsen of hun beleid voorwaarden schept voor meer geluk met minder milieudruk.

HOOFDSTUK 2. NIEUWE ENERGIE

TOEKOMSTBEELD

2030... Groene stroom verbindt de landen van de Europese Unie* en hun burens. Letterlijk: een netwerk van hoogspanningskabels brengt zonnestroom uit de Sahara en IJslandse elektriciteit uit aardwarmte naar het Europese vasteland. Ook windmolenparken op zee, getijdencentrales voor de kust en waterkrachtcentrales in de bergen zijn aan dit supernet gekoppeld.

Niet iedereen heeft energie van veraf nodig. Moderne gebouwen produceren hun eigen stroom, warmte en koeling, dankzij zonnepanelen op de daken, opslag van warmte en koude in de bodem en goede isolatie. Steeds meer huizen veranderen in kleine energiecentrales, die hun elektriciteitsoverschot leveren aan het lokale stroomnetwerk. De pieken en dalen in de stroomvoorziening kunnen worden opgevangen dankzij het supernet.

Groene stroom is er ook voor voertuigen. Elektrische auto's laden hun accu's 's nachts aan het stopcontact, of onderweg bij een oplaadstation. Nieuwe auto's zijn zuinig en compact, want energie is te duur om te verspillen. Gelukkig wordt het makkelijker om zonder auto te leven, zeker voor stedelingen. Het openbaar vervoer, van de elektrische bus die steden en dorpen doorkruist tot de hogesnelheidstrein die Europa's metropolen verbindt, is steeds vaker een snel en betaalbaar alternatief.

KOERSWENDING

We verstoken in snel tempo de voorraad olie, gas en kolen die de aarde gedurende honderden miljoenen jaren heeft opgebouwd. Daardoor raakt het klimaat wereldwijd uit balans. Gelukkig zijn er energiebronnen die niet vervuilen en nooit opraken.

Alleen al de zon levert honderd maal zoveel energie als de mensheid nodig heeft.

De overgang naar hernieuwbare energiebronnen moet en kan vóór 2050 worden volbracht. Klimaatrampen en olieschaarste drukken ons met de neus op de feiten. De Europese Unie verkeert in een goede positie om

het voortouw te nemen in de volgende industriële revolutie: de energierevolutie. Landen als Duitsland en Denemarken bewijzen dat het consequent bevorderen van groene energie milieuwinst en banen oplevert.

Nederland blijft helaas achter. Een schamele 3% van onze energie is hernieuwbaar. Veel partijen in Den Haag geven de voorkeur aan kernenergie. Dat is geen duurzame, maar een eindige en riskante energiebron. Kerncentrales zadelen toekomstige generaties op met giftig en radioactief afval. Nucleaire technologie wordt misbruikt voor de productie van kernwapens. En tegen de tijd dat een nieuwe kerncentrale in bedrijf is, zullen moderne windmolens superieur blijken: schoner, veiliger en goedkoper.

Groene energie is de slimste keuze. De EU beschikt over de instrumenten om die keuze kracht bij te zetten. Een verplicht aandeel duurzame stroom voor elektriciteitsbedrijven. Alle lokale stroomnetten geschikt voor het ontvangen van kleinschalig opgewekte stroom uit zon en wind. Europese investeringen in grote energieprojecten zoals windmolenparken op de Noordzee en de Baltische Zee, zonnespiegelparken in Noord-Afrika, aardwarmtecentrales in IJsland en biostroomcentrales die draaien op houtresten uit de bossen van Oost-Europa. Een supernet om deze stroom efficiënt te vervoeren naar de plekken waar een tekort is. Verantwoorde biobrandstoffen*, die geen voedsel wegkappen van de allerarmsten en echte klimaatwinst opleveren. Dat is pas een revolutie.

De omwenteling verloopt sneller naarmate we minder energie verspillen. **Energie besparen** is, of het nu gaat om woningen of auto's, de eenvoudigste methode om het klimaat te sparen. Het levert ook consumenten voordeel op: lagere energienota's, minder tankbeurten. Maar het vergt de politieke wil om energievoorschriften aan te scherpen, opdat de meest verspillende producten van de Europese markt verdwijnen. En om geen gratis

emissierechten* voor broeikasgassen meer uit te delen aan bedrijven, maar deze te veilen zodat de vervuiler betaalt.

Nu de economie krimpt en banen verdwijnen is er des te meer reden om de energierevolutie te ontketenen. Hoewel de EU zelf maar over een beperkt budget beschikt, kan zij met milieuwetten,

belastingmaatregelen en gunstige leningen jaarlijks tientallen miljarden aan investeringen uitlokken. Dan kunnen metaalarbeiders aan de slag met windmolens. Werkloze bouwvakkers gaan huizen isoleren. Dakdekkers en hoveniers werken samen aan groene daken.

Wegwerkers gaan het spoor leggen voor nieuwe tramlijnen. Elektriciens voorzien straatlantaarns van zuinige led-lampen en plaatsen oplaadpunten voor elektrische auto's. Een Green Deal levert banen op en geeft energie voor de toekomst.

Hoe forser Europa inzet op hernieuwbare energie en energiebesparing, hoe sneller zij onafhankelijk wordt van energie-importen uit instabiele regio's als het Midden-Oosten en

Rusland. In de tussentijd moeten de EU-landen hun **energiebelangen gezamenlijk behartigen**. Aan de

Claude Turmes, het Luxemburgse lid van de Groene fractie* in het Europees Parlement*, was de hoofdonderhandelaar van het parlement over hernieuwbare energie. Hij slaagde erin het verzet van Europese regeringen tegen bindende doelstellingen te breken. Eind 2008 bracht hij een akkoord tot stand, dat elke lidstaat verplicht een aandeel te leveren in de opwekking van duurzame energie. De nieuwe wet schrijft voor dat de EU-landen in 2020 minimaal 20% van hun energie uit zon, wind of andere hernieuwbare bronnen halen. Daardoor zullen minstens 2 miljoen nieuwe banen ontstaan.

onderlinge strijd om Russische gascontracten, waar ook de Nederlandse regering zich fanatiek in mengt, dient een einde te komen. Die wedijver stelt Moskou in staat om de EU uiteen te spelen. Een kordaat Europees antwoord blijft uit, wanneer Rusland de mensenrechten schendt of zijn buurlanden bedreigt. Zolang we onze verslaving aan fossiele brandstoffen niet hebben overwonnen, kunnen we de dealers maar beter samen tegemoet treden.

DE KOMENDE VIJF JAAR

C. ENERGIE

1. De EU verhoogt haar doelstelling voor hernieuwbare energie tot 25% in 2020. Er komen bindende tussendoelen voor de afzonderlijke lidstaten. De criteria voor wat als hernieuwbare energie mag gelden worden aangescherpt.
2. Elektriciteitsleveranciers worden verplicht een minimumpercentage groene stroom te leveren, dat jaarlijks met gemiddeld 3% stijgt. Uiterlijk in 2040 is de EU volledig overgeschakeld op groene stroom.
3. Voor alle nieuwbouw en renovaties komen er energiezuinigheidsnormen. Vanaf 2015 zijn nieuwe gebouwen of wijken klimaatneutraal: ze produceren hun eigen warmte en stroom.
4. Alle lokale stroomnetten worden 'slimme netten', geschikt voor het ontvangen van kleinschalig opgewekte groene energie.
5. De Europese Investeringsbank* stelt meer kapitaal beschikbaar voor de financiering van projecten op het gebied van duurzame energie en energiebesparing.
6. De Europese Commissie* krijgt de regie over de buitenlandse energiepolitiek en over de bijstand die de EU-landen elkaar leveren bij onderbrekingen van de energietoevoer.
7. De EU investeert in grote projecten voor duurzame energie in haar buurlanden, in ruil voor een deel van de opgewekte stroom.
8. De EU neemt de aanleg en het beheer op zich van een ondergronds en onderzees supernet van hoogspanningskabels op gelijkstroom, dat de belangrijkste aanbod- en vraaglocaties van groene stroom met elkaar verbindt.
9. Energienetwerken worden afgesplitst van de bedrijven die energie produceren of distribueren en komen in overheidshanden. Groene stroom krijgt voorrang op het net.
10. Alle Europese gelden voor energieonderzoek gaan naar duurzame energie en energiebesparing.
11. De EU streeft naar een internationaal akkoord over criteria voor duurzaamheid van biobrandstoffen. Zij behoudt zich het recht voor om zelf strengere eisen te stellen aan het subsidiëren van biobrandstof, waaronder een vermindering van uitstoot van broeikasgassen van minstens 60%, geen nadelige gevolgen voor voedselvoorziening en biodiversiteit*, en naleving van internationale arbeidsnormen. De Europese verplichting om biobrandstof bij te mengen in fossiele autobrandstof wordt afgeschaft.
12. De emissierechten voor industrie, elektriciteitsproducenten en luchtvaart worden verminderd om ze in lijn te brengen met het doel van 30% minder uitstoot van broeikasgassen in 2020. Rechten worden niet langer gratis weggegeven, maar geveild.
13. De EU ontwerpt ook een systeem van verhandelbare emissierechten voor de scheepvaart in, van en naar Europa en voor de landbouw.
14. De EU stelt een strenge, voortschrijdende limiet aan de uitstoot van energiecentrales. Elke keer als de techniek een stap vooruit gaat, wordt de limiet strenger. De limiet verzekert dat er geen vieze kolencentrales meer worden gebouwd.
15. Kernenergie wordt uitgefaseerd. De EU verleent niet langer steun aan de bouw van kerncentrales. Euratom* wordt vervangen door een Europese Gemeenschap voor Hernieuwbare Energie.
16. De EU stelt strikte(re) normen voor het energieverbruik van apparaten, voertuigen en vaartuigen. De meest verspillende apparaten, zoals terrasverwarmers, mogen niet meer op de markt worden gebracht. De zuinigste apparaten worden vrijgesteld van btw.
17. Er komen betere energielabels voor alle consumentenapparatuur.

D. VERVOER

18. De CO₂-limiet voor nieuwe benzine- en dieselauto's wordt aangescherpt op een wijze die leidt tot vermindering van gemiddeld gewicht, afmetingen en motorvermogen. In 2020 is de uitstoot per kilometer gehalveerd.
19. In 2014 rijdt minimaal 50% van de nieuwe auto's op duurzaam geproduceerde elektriciteit, waterstof, biogas of een andere duurzame energiebron, dan wel met een hybride motor.
20. Elke nieuwe auto wordt uitgerust met een boordcomputer die zuinig rijden bevordert.
21. De EU stimuleert hoogwaardig grensoverschrijdend openbaar vervoer. Het Europees netwerk van

- hogesnelheids- en nachttreinen wordt uitgebreid. In 2030 zijn in elk geval alle steden met meer dan een half miljoen inwoners verbonden door hogesnelheidslijnen.
22. Al het openbaar vervoer wordt toegankelijk voor mensen met een handicap.
 23. Er komt een complete Europese treinplanner, met de mogelijkheid om alle grensoverschrijdende treinreizen – ook voor de fiets – online te boeken.
 24. De EU verbetert het goederenvervoer via spoor, kustvaart en binnenvaart.
 25. Om omvliegen te beperken en de veiligheid te vergroten komt er één Europees luchtruim.
 26. Consumenten krijgen meer inzicht in de prestaties van luchtvaartmaatschappijen op het gebied van milieu, punctualiteit, overboekingen, vervoer voor gehandicapten en bagageafhandeling. De opvang- en compensatieregeling bij vertraging, annulering of overboeking van vluchten wordt verbeterd.
 27. Staatssteun voor (regionale) luchthavens wordt verboden.
 28. Er komt een eind aan de btw- en accijnsvrijstellingen voor de luchtvaart.
 29. Ambtenaren en vertegenwoordigers van de EU kunnen vliegreizen van minder dan 500 kilometer niet meer declareren, tenzij er een dringende reden is om te vliegen.
 30. Vermindering van vervoerskilometers en de beschikbaarheid van milieuvriendelijk voor- en natransport worden criteria bij de beoordeling van staatssteun aan zeehavens.
 31. De EU stimuleert fietsen en de aanleg van grensoverschrijdende fietspaden.

HOOFDSTUK 3. INNOVATIE LOONT

TOEKOMSTBEELD

2030...Kennis en cultuur stromen nergens zo vrijelijk als in Europa. De resultaten van wetenschappelijk onderzoek zijn vrij toegankelijk. Studeren in het buitenland is betaalbaar en vanzelfsprekend voor elke student. Muzikanten en filmers bereiken een wereldwijd publiek door hun werk gratis aan te bieden via internet.

Durfinvesteerdere zien kansen in Europa. Daar zijn veel bedrijven die de beschikbare kennis omzetten in innovatieve producten. Lichtdoorlatend cement, dat zich kan openen om zonlicht en warmte van buiten binnen te laten. Tuinbouwkassen die groene stroom leveren, een Nederlandse vinding die tot exporthit is uitgegroeid. Virtuele spellen die nauwelijks van echt te onderscheiden zijn, zodat je thuis kunt meespelen in het Nederlands elftal – de tackles doen echt pijn. Dankzij een voortvarend milieu- en innovatiebeleid heeft de Europese Unie een voorsprong in de groeiemarkten van de 21ste eeuw.*

Niet alles is hightech in de economie van 2030. De dienstensector bloeit. De kleermaker komt aan huis, de masseur op kantoor. Zij dragen bij aan een hoog niveau van dienstverlening, een bruisend, veelkleurig stadsleven en een schone, groene leefomgeving. Daardoor werkt Europa als een magneet op creatieve talenten uit de hele wereld.

Europeanen werken minder uren dan Chinezen of Amerikanen, maar zijn productiever en gelukkiger. De zekerheid van goede sociale voorzieningen geeft hun het lef om anders te zijn, te ondernemen en te vernieuwen.

KOERSWENDING

Grondstoffen, fossiele energie en ruimte zijn eindig, de menselijke vindingrijkheid niet. De toenemende schaarste aan natuurlijke hulpbronnen biedt kansen voor Europa, als we onze kennis en cultuur aanwenden voor innovatieve oplossingen.

De Europese Unie heeft aanzienlijke bevoegdheden op het vlak van milieu en gezondheid. Daar begint dan ook een Europese innovatiepolitiek. Veel consequenter dan nu moet de EU **scherpe eisen** stellen aan de

milieuvriendelijkheid en veiligheid van producten en productieprocessen. Bedrijven die groene technologie maken kunnen dan de markt veroveren en hun ontwikkelkosten terugverdienen. Zo kan Europa een leidende positie verkrijgen in groeiemarkten als klimaatneutraal bouwen, recycling en hernieuwbare energie. Deze ambitie is geen overvloedige luxe in tijden van economische crisis. Juist nu gaat het erom investeringen aan te jagen die ons beter voorbereiden op de toekomst: een *Green Deal*.

Wie een goed idee wil omzetten in een nieuw product heeft geld nodig. Met goede regels voor financiële markten kan de EU bevorderen dat risicokapitaal niet wordt gebruikt om te speculeren, maar om te investeren in innovaties waar mensen echt iets aan hebben. Voor de meest vernieuwende innovaties is vaak ook overheidssteun nodig. Dat geldt zeker voor fundamenteel onderzoek, niet gericht op profijt maar op kennis. Om versnippering te voorkomen, kan de subsidiëring van **onderzoek en ontwikkeling** het best op Europees niveau plaatsvinden. De kwaliteit van de onderzoekers, niet hun nationaliteit, dient de doorslag te geven bij de toekenning van geld. Studenten moeten kunnen meeprofiteren van de verworven kennis, waar ook in Europa. De resultaten van het onderzoek moeten niet alleen in dure wetenschappelijke tijdschriften verschijnen, maar gratis toegankelijk zijn. Zo wordt kennis, na het vrije verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen, de 'vijfde vrijheid' van de Europese Unie.

Innovatie vraagt om **eerlijke concurrentie**. De Europese Commissie* moet erop toezien dat grote bedrijven nieuwkomers niet wegpesten. Octrooien* worden te vaak misbruikt door multinationals om kleinere concurrenten te bedreigen met juridische procedures. Ook de

bescherming van auteursrecht dreigt door te slaan. De creatieve sector is gebaat bij een Europese politiek die artistieke uitingen sneller in het **publiek domein** brengt. Kunstenaars kunnen hoger reiken wanneer zij op de schouders van hun voorgangers mogen staan.

Van eurocommissaris Bolkestein kwam het voorstel om octrooi op software toe te staan. Microsoft en andere multinationals steunden het wetsvoorstel. Ondernemende whizkids kwamen in verzet: monopolisering van ideeën zou het voor software-ontwikkelaars veel moeilijker maken om voort te bouwen op elkaars werk. Het was David tegen Goliath. David won. Onder aanvoering van de Groene fractie* verwierp het Europees Parlement* in 2005 het voorstel voor software-octrooien.

Innovatie is niet alleen een zaak van de EU, maar ook van nationale en lokale overheden. Zij moeten Europese regels kunnen aanscherpen, wanneer het welzijn van mens, dier en natuur in het geding is. Dat is van groot belang voor een dichtbevolkt land als Nederland. Roetfilters voor nieuwe dieselauto's zijn nog steeds niet verplicht, omdat de Europese Commissie ons land in 2006 verbood om vooruit te lopen op de rest van Europa. Dat besluit was slecht voor de bewoners van drukke straten met vieze lucht, maar ook voor de vernieuwing in de auto-industrie. De Europese wetgeving is teveel gericht op het gelijkschakelen van nationale wetten om het bedrijfsleven van dienst te zijn. Het Europees Parlement moet grotere **beleidsvrijheid voor koplopers** afdwingen. Een groen en innovatief Europa heeft aanjagers nodig.

DE KOMENDE VIJF JAAR

E. INNOVATIE

1. De EU verhoogt haar budget voor onderzoek en ontwikkeling, met name voor het naar de markt brengen van duurzame innovaties en nieuwe vormen van maatschappelijk ondernemen.
2. Voor het midden- en kleinbedrijf wordt het gemakkelijker gemaakt om mee te dingen naar onderzoeks- en ontwikkelingsgelden.
3. De EU bevordert een pluriforme wetenschap en legt vast dat de resultaten van gesubsidieerd onderzoek gratis toegankelijk worden via internet.
4. In 2014 is voor alle studerende Erasmus-beurs beschikbaar, die de meerkosten van een studiejaar aan een buitenlandse onderwijsinstelling dekt.
5. De Europese Investeringsbank* financiert in elke lidstaat een programma dat het midden- en kleinbedrijf, met name starters, makkelijker toegang geeft tot krediet voor investeringen.
6. De aanbestedingsrichtlijn wordt aangescherpt om kleine en nieuwe bedrijven meer kans te geven op overheidsopdrachten.
7. Om hoge bureaucratische lasten voor kleine, publiek gefinancierde instellingen zoals scholen te voorkomen, wordt het bedrag waarboven openbare aanbesteding verplicht is verhoogd.
8. Consumenten(organisaties) krijgen het recht collectief schadevergoeding te eisen wanneer bedrijven mededingings- of consumentenregels overtreden.
9. Er komt een EU-wijd octrooi, met scherpe voorwaarden ten aanzien van de 'nieuwheid' van uitvindingen, een termijn voor de daadwerkelijke toepassing en een waarborg voor het vrije wetenschappelijke gebruik van de onderliggende kennis. Op software komt geen octrooi.
10. Om monopolisering van kennis en systemen tegen te gaan en samenwerking te bevorderen, legt de EU vast dat overheden open standaarden* gebruiken en zoveel mogelijk *open source** software. Een overheid die toch kiest voor een gesloten softwarepakket moet deze keuze goed onderbouwen. Het Europees Parlement geeft het goede voorbeeld.
11. Er komt een bindend Europees handvest van digitale rechten. Dit biedt sterke waarborgen voor onder meer privacy, aandacht voor de bescherming tegen discriminatie en (seksueel) misbruik, informatie-vrijheid, vrijheid van meningsuiting, interoperabiliteit* van software, veilig online-winkelen en universele toegang tot zowel breedbandinternet als onderwijs in digitale vaardigheden.
12. Alle EU-overheidsdata, voorzover niet privacygevoelig, worden in ruwe vorm via internet verkrijgbaar.

F. MILIEU

13. De EU stelt een strategie op voor natuurlijke hulpbronnen, zoals metalen en zoet water, met als doel om deze in 2030 vier maal zo efficiënt en in 2050 tien maal zo efficiënt te gebruiken.

14. De verantwoordelijkheid van producenten voor het inzamelen en verwerken van afgedankte producten wordt uitgebreid. Afvalpreventie, hergebruik en recycling staan voorop. Bij verbranding van restafval wordt energierugwinning verplicht.
15. Er komt een verwijderingsbijdrage voor nieuwe schepen. Deze heffing voedt een fonds waaruit na einde levensduur de verantwoorde sloop bekostigd wordt.
16. De normen voor schone lucht worden stapsgewijs aangescherpt om te voldoen aan de richtsnoeren van de Wereldgezondheidsorganisatie.
17. Bewoners van gebieden met vervuilde lucht krijgen het recht om een actieplan voor luchtkwaliteit af te dwingen van hun lokale overheid.
18. De normen voor fijn stof en andere vervuilende uitstoot van voer- en vaartuigen worden aangescherpt.
19. Om luchtvervuiling door de stroomopwekking van zee- en binnenvaartschepen terug te dringen komen er in alle havens stopcontacten voor walstroom*. De schoonste schepen krijgen voorrang in Europese havens.
20. De EU maakt regels voor het veilig gebruik van zeer kleine deeltjes in de nanotechnologie.
21. Lidstaten mogen regels invoeren die strikter zijn dan de EU-normen als het aannemelijk is dat deze een gunstig effect hebben op milieu, volksgezondheid, consumentenbescherming of dierenwelzijn en er geen sprake is van verkapt protectionisme.
22. De Europese Commissie zet zich in voor minder gedetailleerde EU-milieuwetgeving die beter wordt nageleefd. Zij krijgt een eigen milieu-inspectiedienst om de handhaving door de lidstaten beter te controleren. Deze krijgt de bevoegdheid om lidstaten direct boetes op te leggen.
23. De EU bevordert Europese film-, tv- en theaterproducties, literaire vertalingen en digitale musea en archieven.
24. Artiesten krijgen meer vrijheid bij het beheer van hun auteurs- en uitvoerdersrechten.
25. De termijnen voor auteursrecht worden verkort. Het belang van de maker en het publiek belang komen in evenwicht.
26. De EU stelt alleen grootschalige, commerciële namaak en piraterij strafbaar. Werken waarop auteursrecht rust mogen voor privé-doeleinden worden gekopieerd of gedownload.
27. De EU bevordert vormen van intellectuele eigendom die het makkelijker maken ideeën te delen en verder te ontwikkelen, zoals *creative commons*-licenties.
28. De EU sluit zich aan bij de Unesco- en Unidroit-verdragen tegen illegale handel in cultuuroederen. Er komt een Europese database voor de opsporing van gestolen kunst.
29. Het mededingingsbeleid geeft nationale overheden meer armslag om te bepalen welke activiteiten publieke omroepen mogen ondernemen.

G. CULTUUR

23. De EU bevordert Europese film-, tv- en theaterproducties, literaire vertalingen en digitale musea en archieven.
24. Artiesten krijgen meer vrijheid bij het beheer van hun auteurs- en uitvoerdersrechten.
25. De termijnen voor auteursrecht worden verkort. Het belang van de maker en het publiek belang komen in evenwicht.
26. De EU stelt alleen grootschalige, commerciële namaak en piraterij strafbaar. Werken waarop auteursrecht rust mogen voor privé-doeleinden worden gekopieerd of gedownload.
27. De EU bevordert vormen van intellectuele eigendom die het makkelijker maken ideeën te delen en verder te

HOOFDSTUK 4. EERLIJKE HANDEL

TOEKOMSTBEELD

2030... Of het nu gaat om milieu, dierenwelzijn of consumentenbescherming, de Europese Unie bepaalt vaak de mondiale standaard. Niet omdat Europa de wereld regeert, maar omdat haar hoge normen wereldwijd navolging vinden. Fabrikanten kunnen het zich niet veroorloven om een markt met meer dan 600 miljoen koopkrachtige consumenten links te laten liggen.*

Daarom worden bijna nergens ter wereld nog dierproeven gedaan. Bedrijven weten dat hun producten Europa niet in komen als zij op dieren zijn getest. Alle producten met dierenleed als ingrediënt zijn door het Europees Parlement in de ban gedaan, nadat Brussel ook voor medicijnen alternatieve testmethoden had laten ontwikkelen.*

De Europese veeleisendheid leidt regelmatig tot conflicten met handelspartners die niet op kwaliteit maar op prijs concurreren. De EU staat echter sterk binnen de Wereldhandelsorganisatie, sinds zij heeft bedongen dat vrijhandel niet ten koste mag gaan van mensenrechten, milieu en dierenwelzijn. Ontwikkelingslanden hebben de EU gedwongen om in ruil daarvoor vrijwel geen heffingen te leggen op import uit ontwikkelingslanden. De EU biedt deze landen steun bij het naleven van Europese kwaliteitsnormen en bij het bestrijden van misstanden zoals kinderarbeid.

KOERSWENDING

Handel kan volkeren dichterbij elkaar brengen. De Europese integratie, die begon met economische vervlechting, bewijst het. Maar dan moet de handel wel in ieders voordeel zijn. Dat is lang niet altijd het geval in de wereldhandel. In sommige landen, zoals China, werken honderden miljoenen zich uit de armoede. Maar veel ontwikkelingslanden verdienen te weinig aan hun export. Veroordeeld tot de rol van grondstoffenleveranciers, plegen zij roofbouw op de natuur. In landen waar industrie van de grond komt, groeien ook de ongelijkheid en uitbuiting. Westerse investeerders, hoe welkom ook, zijn nogal eens medeplichtig aan milieuvernietiging en de schending

van werknemersrechten. Als consument tast je vaak in het duister als je wilt weten in welke producten kinderarbeid zit.

In Europa heeft de vrijmaking van de handel geleid tot grensoverschrijdende afspraken over werknemersrechten, milieu, natuur, voedselveiligheid, dierenwelzijn en consumentenbescherming. Zo'n dynamiek moet de EU ook op wereldschaal in gang zetten. Daarvoor dient zij haar prioriteiten radicaal te herzien.

Europa moet niet langer inzetten op het openbreken van verre markten voor Europese exporteurs. Niet vrije handel, maar eerlijke handel moet haar doel zijn. Dat betekent **ruimere toegang tot de Europese markt voor ontwikkelingslanden** die nu aan het kortste eind trekken.

Alleen wanneer de wereldhandel meer kansen biedt voor ontwikkelingslanden, zal het de EU lukken om steun te vinden voor het aanpakken van de misstanden waarmee de handel gepaard gaat. Kinderarbeid, de kaalslag van tropisch bos of dierenleed kunnen goede redenen zijn om producten van de markt te weren. Dat moet Europa proberen te verankeren in de regels van de Wereldhandelsorganisatie*. Dan zullen internationale afspraken, zoals die over **fundamentele arbeidsrechten**, beter worden nageleefd.

Handelsmaatregelen tegen ontwikkelingslanden mogen niet door protectionisme worden ingegeven. Daarom dient de EU zulke maatregelen altijd vooraf te laten gaan door een **aanbod tot hulp** bij het bestrijden van de misstanden. Als we de import van producten die door kinderhanden zijn gemaakt willen verbieden, moeten we ook bereid zijn steun te geven voor goede scholen, leerplichtcontrole en gratis schoolmaaltijden.

De klimaatcrisis maakt het noodzakelijk dat we de **milieukosten van vervoer doorberekenen** in de prijs van producten. De EU heeft daarmee een begin gemaakt door voor de luchtvaart, vanaf 2012, een CO₂-uitstootplafond in te stellen. Dit systeem van verhandelbare emissierechten* moet worden verbeterd en uitgebreid naar de scheepvaart. Als intercontinentaal vervoer duurder wordt is het zaak om te voorkomen dat ontwikkelingslanden daarvoor de prijs betalen. De EU moet hen in staat stellen om **meer verwerkte producten** te exporteren in plaats van grondstoffen. Geen ongepelde pinda's, maar pindakaas. Zo verdienen zij meer aan hun export, terwijl er minder vrachtschepen hoeven te varen.

Overheden mogen van hun leveranciers duurzame producten verlangen. Dat wisten de Groenen* in het Europees Parlement in 2003 door te drukken, tegen de zin van de nationale regeringen. Even later publiceerde de EU een handboek voor 'groen aanbesteden'. De nieuwe Europese aanbestedingswet staat ook toe dat overheden fair trade eisen, zo bepaalde de Nederlandse rechter in 2007. Hij stelde de provincie Groningen, die koffie wilde zonder de bijmaak van uitgebuite koffieboeren, in het gelijk.

Een EU die koploper wil zijn in eerlijke handel, moet ook haar interne beleid herzien. Consumenten hebben meer instrumenten nodig om bedrijven aan te spreken op hun gedrag. Producten met een *fair trade*-keurmerk verdienen een voorkeursbehandeling. De Europese instellingen moeten, samen met andere overheden, het goede voorbeeld geven. Overheidsinkopen beslaan 16% van de Europese economie. Met deze inkoopmacht valt er veel winst te boeken voor het milieu en voor ontwikkelingslanden.

DE KOMENDE VIJF JAAR

H. HANDEL

- In plaats van het bevechten van markttoegang in ontwikkelingslanden geeft de EU voorrang aan verankering van milieu- en natuurbescherming, fundamentele arbeidsnormen, mensenrechten, consumentenbescherming, belastingregels voor multinationals, voedselzekerheid* en dierenwelzijn in de regels van de Wereldhandelsorganisatie (WTO), opdat er meer ruimte ontstaat voor maatregelen tegen
- bijvoorbeeld kinderarbeid en niet duurzame sojateelt.
- De EU zet zich in voor een voorkeursbehandeling voor ontwikkelingslanden. Zij ondersteunt de ontwikkeling van nieuwe vormen van bedrijvigheid in deze landen. Zij vergemakkelijkt de export van bewerkte producten, met name voor de minst ontwikkelde landen die onder de *Everything but Arms**-regeling vallen. Daartoe versoepelt zij voor hen de regels van oorsprong, die bepalen welk gedeelte van een product in het land zelf moet zijn geproduceerd.
- Ontwikkelingslanden krijgen de vrijheid om opkomende sectoren, publieke diensten en de landbouw te beschermen tegen concurrentie uit rijke landen en een eigen economisch ontwikkelingsmodel te kiezen. De EU maakt zich daarvoor sterk binnen internationale organisaties als de WTO en in de onderhandelingen met oud-koloniën in Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan (ACS) over Economische Partnerschapsakkoorden* (EPAs).
- Voor ACS-landen die geen EPA willen sluiten en voor andere economisch kwetsbare ontwikkelingslanden stelt de EU een verbeterd Algemeen Preferentieel Stelsel Plus* op. Zij biedt deze landen een zo ruime markttoegang als mogelijk is zonder de exportkansen van armere ontwikkelingslanden weg te vagen, hulp bij het voldoen aan kwaliteitsnormen en soepele oorsprongregels. Voorwaarde blijft de naleving van internationale verdragen over goed bestuur, mensenrechten en arbeidsrechten.
- De EU streeft ernaar dat alle milieu- en sociale kosten zo spoedig mogelijk in de kostprijs worden opgenomen.
- De EU zet zich in voor democratisering en transparantie van de WTO, het Internationaal Monetair Fonds* (IMF) en de Wereldbank*: ontwikkelingslanden krijgen meer stemrecht en meer middelen om volwaardig deel te nemen aan de onderhandelingen.
- De EU bepleit de oprichting van een sterke, transparante en democratische VN-organisatie voor Duurzame Ontwikkeling, waarin onder meer UNEP*, UNDP* en UNCTAD* opgaan. Deze organisatie krijgt een orgaan voor geschillenbeslechting, dat overtredingen van duurzaamheids- en mensenrechtenverdragen kan vaststellen en beboeten. De uitspraken van dit orgaan zijn bindend voor IMF, Wereldbank en WTO.
- De EU krijgt een coördinerend eurocommissaris voor Duurzame Ontwikkeling.
- De EU bevordert maatschappelijk verantwoord ondernemen, onder meer door:
 - een Europese wet openbaarheid van productie en ketens in te voeren, die consumenten recht geeft

- op informatie over de naleving van internationale standaarden door bedrijven en hun toeleveranciers, ook buiten de EU, en over de milieubelasting van producten en diensten; deze informatie komt in een toegankelijke databank, die consumenten in staat stelt groenere keuzes te maken;
- b. vast te leggen dat Europese bedrijven (keten)aansprakelijkheid hebben voor ernstige milieumisdrijven en schendingen van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten, zoals kinderarbeid, zodat slachtoffers van deze schendingen binnen de EU kunnen procederen tegen deze bedrijven;
 - c. vast te leggen dat alle overheden duurzaam inkopen en aanbesteden, van catering tot kantoorgebouwen;
 - d. *fair trade* te stimuleren door middel van vrijstelling van btw en importheffingen alsmede subsidies voor onderzoek, ontwikkeling en investeringen;
 - e. voorwaarden te stellen aan de exportkredietverzekeringen* die EU-landen verlenen aan bedrijven.

HOOFDSTUK 5. VOEDSEL ZONDER BIJSMAAK

TOEKOMSTBEELD

2030... Smulpapen vinden in Europa de zevende hemel. De biologische landbouw geeft weer smaak aan het eten. Streekproducten worden gekoesterd. Wie vlees eet hoeft zich niet bezwaard te voelen door dierenleed: varkens kunnen wroeten, koeien grazen vrij in de wei, kippen scharrelen naar hartenlust. Verantwoord vlees heeft wel een prijs. De kiloknaller is verleden tijd.

Boeren produceren niet alleen voedsel, maar beheren ook het landschap. Zij weten om te gaan met een steeds extremer klimaat. In de winter fungeert hun land als waterberging; zo houden stedelingen droge voeten. In de zomer overleven zij de droogte dankzij een uitgekende keuze van gewassen. Boerennatuur draagt bij aan robuuste verbindingen tussen natuurgebieden in heel Europa. Deze bieden een vluchtroute aan de dier- en plantensoorten die moeten verhuizen als gevolg van de opwarming van de aarde.

Door minder vlees te eten vergroten de Europeanen de mondiale voedselzekerheid: er is minder kostbare landbouwgrond nodig voor het verbouwen van veevoer. De voedselopbrengsten zijn gestegen, ook in Afrika. Door de Sahel loopt een 'Groene Muur', van Senegal tot Djibouti. Waar eens de woestijn oprukte, beschermen bomen nu de graanakkers tegen zandstormen.*

Voedselschaarste komt nog voor, daar waar klimaatrampen samenvallen met wanbestuur, conflicten en armoede. Maar een wereldwijde voedselcrisis is afgewend.

KOERSWENDING

De Europese landbouwpolitiek is een steen des aanstoots. Te vaak nog subsidieert de Europese Unie* milieubederf, dierenleed en de dumping van voedseloverschotten in ontwikkelingslanden. Het huidige beleid, dat eenderde van de EU-begroting opslokt, levert de burger geen waar voor zijn geld.

Maar Europa heeft haar boeren hard nodig. Allereerst voor de productie van voedsel. De grootschalige landbouw kan zonder subsidies. Maar de vernieuwers

onder de boeren hebben een steun in de rug nodig. De **biologische landbouw** wijst de weg naar de toekomst, omdat zij rondkomt met minder energie en water. Vee op biologische bedrijven heeft meer bewegingsruimte en een hogere weerstand tegen dierziekten. Biologische voedsel is lekker en gezond. Het is *slow food* dat tegenwicht biedt aan de smaakvervlakking die veel fabrieksvoedsel kenmerkt. Een btw-voordeel moet biologische producten beter betaalbaar maken voor consumenten met een kleine beurs. Als we er nu in investeren, kan 'bio' uitgroeien tot het huismerk van de EU.

Boeren zijn ook onmisbaar voor het behoud van de grote verscheidenheid aan landschappen in Europa. Veel stedelingen brengen graag hun vrije tijd door op het boerenland, die typische combinatie van cultuur en natuur. Maar maatschappelijke diensten als **landschapsonderhoud** en de berging van overtollig water worden niet beloond door de markt. Daarvoor moet de overheid boeren en andere grondbeheerders een vergoeding bieden.

Een groen landbouwbeleid vergt regels die op maat gesneden zijn voor elk landschap. Daarom komt nationale en regionale overheden een zware stem toe. Daar hoort bij dat zij, meer dan nu, gaan meebetalen aan de subsidies voor boeren.

Vergroening van de landbouw is niet alleen een zaak van subsidies, maar ook van wetgeving. Gevaarlijke bestrijdingsmiddelen dienen uit de markt te worden genomen. De aanscherping van eisen voor **dierenwelzijn** moet het einde inluiden van de industriële veeteelt

en het grensoverschrijdend gesleep met vee. Zulke maatregelen leiden ertoe dat landbouw plaatsvindt op de beste, in plaats van de goedkoopste plek. Milieu en dierenwelzijn zijn erbij gebaat als de varkens waarvan men in Parma ham maakt niet uit Nederlandse varkensflats worden aangevoerd, maar in Italië zelf opgroeien.

Landbouwbeleid houdt niet op bij de grens van Europa. De EU is een belangrijke speler op de wereldmarkt. Dat maakt haar medeverantwoordelijk voor het **uitbannen van hongersnood**. In perioden van voedselschaarste trekken de inwoners van arme, voedselimporterende landen aan het kortste eind. Stedelingen zijn er afhankelijk van voedsel van ver weg, terwijl de boeren in het achterland te weinig prikkels krijgen om te produceren voor de stad. Juist in die gebieden moet de landbouw productiever worden. De opbrengst per hectare kan fors omhoog, zonder het milieu uit te putten. Daartoe moet zuinig worden omgesprongen met water. Kringlopen moeten worden gesloten. Zo kan mest uit veeteeltgebieden elders gebruikt worden in de akkerbouw.

De meeste ontwikkelingslanden ontbrekt het niet aan kennis van duurzame landbouwmethoden. Deze kennis dient echter verspreid te worden onder boeren. Zij moeten hun oogst ook kunnen verkopen. Bij gebrek aan goede wegen en vervoermiddelen is het voedsel vaak al bedorven voor het verkocht kan worden. Om toegang te krijgen tot de lokale markt, hebben boeren infrastructuur en microkredieten nodig. Daar kan de EU bij helpen.

Sommige ontwikkelingslanden beschikken over geen andere motor voor economische groei dan landbouw. Om die motor te laten draaien moeten zij niet alleen in staat zijn de eigen bevolking te voeden, maar ook de kans krijgen om voedsel te exporteren. De EU, zelf een belangrijk exporteur van landbouwproducten, moet **ontwikkelingslanden voorkeurstoegang** geven tot haar markt. Zonder eerlijke handel zijn

ontwikkelingslanden maar moeilijk te winnen voor een mondiale aanpak van de klimaatcrisis.

De handel in landbouwproducten mag er niet toe leiden dat boeren de speelbal worden van voedsel-multinationals. De EU moet bevorderen dat boeren, zowel in ontwikkelingslanden als in Europa, meer marktmacht krijgen. Als zij zich verenigen, bijvoorbeeld in coöperaties, kunnen zij samen de beste prijs bedingen voor hun producten. Landbouwpolitiek moet boeren een eerlijke kans geven om een redelijk inkomen te verdienen. Dat kunnen we niet overlaten aan de vrije markt.

Op voorstel van de Groenen* besloot het Europees Parlement* in 2009 om de meest schadelijke landbouwgiften te verbieden. Bestrijdingsmiddelen die onder meer kanker, onvruchtbaarheid en genetische veranderingen kunnen veroorzaken moeten van de markt verdwijnen. Zo krijgt de ontwikkeling van alternatieve vormen van gewasbescherming een impuls. Innovatie wordt lonend, het milieu schoner, ons voedsel gezonder.

Veeteelt en de verbouw van veevoer nemen wereldwijd 80% van alle landbouwgrond in beslag en veroorzaken 18% van de uitstoot van broeikasgassen. Voedselschaarste, verlies aan biodiversiteit*, klimaatcrisis en dierenleed in de intensieve veehouderij vormen goede redenen om minder vlees te eten. Naast

plantaardige vleesvervangers kan ook vis, wild gevangen of duurzaam gekweekt, een alternatief zijn. Maar dan moeten we heel snel de **overbevissing stoppen**. 80% van de Europese visbestanden dreigt uitgeput te raken. Alleen met een forse beperking van visquota en de instelling van zeereservaten kan de visstand zich herstellen. Ook vissers hebben er belang bij dat de EU niet langer talmt met harde ingrepen. Anders vallen er in de toekomst alleen nog maar kwallen en krabben te vangen.

DE KOMENDE VIJF JAAR

I. LANDBOUW EN VOEDSEL

1. De EU schaft onmiddellijk alle exportsubsidies af. Zij voorkomt de productie van overschotten bij basisvoedsel* en verzet zich tegen dumping door andere rijke landen.
2. Inkomenssteun wordt afgebouwd. Voor basisvoedsel wordt een modern, effectief en flexibel systeem van regulering ontwikkeld (2013), dat een redelijk inkomen op moet leveren voor een gemiddeld efficiënt en duurzaam bedrijf. Dat biedt ook meer mogelijkheden voor Europese voedselzekerheid, vergroening van land- en tuinbouw en het halen van klimaatdoelstellingen.
3. Boeren en andere grondbeheerders worden ruimer beloofd voor de diensten die zij de maatschappij leveren, zoals landschapsonderhoud, natuurbeheer en waterberging. Er komen heldere criteria voor en toezicht op de kwaliteit van deze diensten. De beloning voor deze diensten is niet langer een onkostenvergoeding, maar een deel van het ondernemersinkomen. Er komen langjarige contracten, die meer zekerheid bieden voor boeren en natuur.
4. Boeren krijgen meer steun bij het investeren in dierenwelzijn en bij het verbreden van hun bedrijvigheid met boerencampings, erfwinkels, zorgboerderijen en andere vormen van plattelandontwikkeling.
5. De EU steunt de biologische landbouw met omschakelingspremies, gunstige btw-tarieven en een betrouwbaar keurmerk. In 2015 is tenminste 10% van de Europese landbouw biologisch.
6. Alle toeslagen, vergoedingen en premies worden voor tenminste de helft door nationale of lagere overheden gefinancierd.
7. Plantaardige biologische producten worden vrijgesteld van btw. Voor niet-biologisch vlees gaat het hoge btw-tarief gelden.
8. De EU besteedt geen geld meer aan reclame voor vleesconsumptie.
9. De EU bevordert het gebruik van termijncontracten die boeren meer zekerheid geven over hun afzetprijzen. Zij gaat speculatie tegen.
10. Het EU-mededingingsbeleid schept ruimte voor afspraken tussen producenten, supermarkten en (georganiseerde) consumenten, waarbij boeren duurzaam produceren in ruil voor een eerlijke prijs. De Europese Commissie treedt op tegen machtsmisbruik door voedselmultinationals en supermarktketens, zodat boeren en tuinders betere afzetprijzen kunnen bedingen.
11. De EU bevordert de vorming van samenwerkingsverbanden zoals boerencoöperaties, de deelname van consumenten in landbouwbedrijven en de opzet van rechtstreekse distributielijnen van het platteland naar nabijgelegen stedelijke gebieden.
12. De EU streeft naar een landbouw die vrij is van genetische modificatie* en ondersteunt gentechnvrije productieketens. Op korte termijn wordt de etiketteringsplicht voor reeds toegelaten genvoedsel uitgebreid tot producten van dieren die zijn gevoed met genvoer. Telers van gewassen en toeleveranciers worden volledig aansprakelijk voor (milieu)schade.
13. Gevaarlijke bestrijdingsmiddelen worden uitgefaseerd.
14. De Europese steun voor landbouwonderzoek richt zich met name op een efficiënter gebruik van water, voedingsstoffen, energie en land, alsmede op de verhoging van de ziekteresistentie van dieren en gewassen.
15. De EU zet zich in voor verhoging van de landbouwproductiviteit in ontwikkelingslanden. Zij ondersteunt lokale initiatieven en biedt steun bij de aanleg van infrastructuur en andere vormen van plattelandontwikkeling. Zij verleent ruimere toegang tot de Europese markt, bevordert boerencoöperaties en biedt meer microkredieten aan.
16. De EU ondersteunt private en publieke initiatieven die duurzaamheidsstandaarden ontwikkelen voor internationale productieketens. De EU stimuleert hoge standaarden en behoudt zich het recht voor om zelf striktere eisen te stellen.
17. De EU maakt zich sterk voor internationale afspraken om voedseltekorten tegen te gaan, zoals strategische voorraadvorming en terughoudendheid bij exportverboden.
18. Er komt een apart voedselveiligheidsregime met werkbare voorschriften voor ambachtelijke producenten van streekgebonden voedsel en voor kleinschalige import uit ontwikkelingslanden.
19. De EU ontwikkelt een verplicht voedingslabel dat zowel de ecologische kosten als de gezondheidsaspecten inzichtelijk maakt.
20. De EU stimuleert de Europese teelt van peulvruchten als alternatief voor import-veevoer.

J. NATUUR

21. De EU stelt een stappenplan op voor herstel van de Europese biodiversiteit. Zij investeert fors in het verbinden van natuurgebieden tot een Europese ecologische hoofdstructuur, *Natura 2000*.
22. Bij de bescherming van soorten en leefgebieden op

grond van de Vogel- en Habitatrichtlijnen wordt rekening gehouden met de dynamiek van de natuur en met het verschuiven van leefgebieden als gevolg van klimaatverandering.

23. Er komt een wereldwijd netwerk van goed beschermde natuurgebieden, inclusief zeereservaten. De EU ondersteunt ontwikkelingslanden bij het verwezenlijken van hun aandeel daarin.
24. De EU verbiedt de import van illegaal gekapt hout. Zij streeft naar afspraken met landen van herkomst over (steun bij) duurzaam bosbeheer en het tegengaan van illegale houtkap. De inzet daarbij is om alleen nog duurzaam geproduceerd hout toe te laten op de Europese markt.
25. De EU ontwikkelt op korte termijn een actieplan ter bescherming van de bij.

K. DIERENWELZIJN

26. De EU krijgt een bindend handvest van dierenrechten.
27. Industriële dierhouderijsystemen worden uitgefaseerd. Uiterlijk in 2020 doet de veehouderij recht aan de natuurlijke behoeften van landbouwdieren, inclusief uitloop in de buitenlucht en schaduw. De EU biedt veehouders steun bij deze omschakeling.
28. De EU verbiedt onmiddellijk het castreren van biggen.
29. Het fokken van pelsdieren wordt verboden, evenals de handel in en import van bont(producten).
30. Levend slachtvee mag niet langer dan 4 uur worden vervoerd. Het toezicht op de naleving van de vervoersvoorschriften wordt verscherpt.
31. Er komen welzijns- en gezondheidsvoorschriften voor de grensoverschrijdende handel in huisdieren. De handel in exotische dieren wordt aan banden gelegd.
32. Vaccinatie tegen dierziekten wordt toegestaan. Landen mogen preventieve en noodvaccinaties uitvoeren zonder te worden gestraft met handelsbeperkingen.
33. De EU bevordert fokprogramma's gericht op het verhogen van de natuurlijke weerstand van de veestapel. Fokken op kenmerken die het welzijn van een dierenras bedreigen, zoals de overmatige spiergroei bij dikbilkoeien, wordt verboden.
34. De EU verbiedt het genetisch modificeren van dieren voor voedselproductie, waaronder klonen, alsmede de import van gemodificeerde landbouwdieren en producten daarvan.
35. Het octrooirecht* op leven wordt afgeschaft.
36. Dierproeven worden uitgefaseerd. Als eerste stap worden zulke proeven alleen nog toegestaan als dat de enige manier is om een substantiële verbetering van de volksgezondheid te bereiken. De EU stelt uitwisseling van testresultaten verplicht en investeert fors in de ontwikkeling en acceptatie van alternatieve testmethoden.

L. VISSERIJ

37. De EU verbiedt de plezierjacht alsmede de handel in en import van producten die verkregen zijn door deze jacht.
 38. De EU verbiedt (volks)vermaak en sport met dieren, zoals bijvoorbeeld stierenvechten en dieren in circussen, waarbij aantoonbaar is dat het welzijn van dieren ernstig wordt geschaad.
39. De EU voert stapsgewijs het 'nee tenzij'-principe in voor commerciële visserij: deze wordt niet langer toegestaan tenzij de visstand gezond is en alleen de natuurlijke aanwas wordt weggevangen.
 40. Vangstquota worden voortaan geveild. Controles worden fors aangescherpt. Bijvangst mag niet langer overboord.
 41. Visserijakkoorden met ontwikkelingslanden mogen niet ten koste gaan van een gezonde visstand of van de bestaansmogelijkheden van de lokale bevolking.
 42. De EU zet zich ervoor in dat zo snel mogelijk een einde wordt gemaakt aan de huidige, voor vissen wrede vangst- en dodingsmethoden, door het ontwikkelen van nieuwe methoden die meer rekening houden met dierenwelzijn.
 43. Vismethoden die zeer schadelijk zijn voor het zeeleven, zoals boomkor- en drijfnetvisserij, worden verboden.
 44. De EU stelt regels op voor duurzame viskweek, met speciale aandacht voor het welzijn van vissen, en bevordert de totstandkoming van een keurmerk. De duurzaamheid van het visvoer wordt gegarandeerd.

HOOFDSTUK 6. CIVIELE WERELDMACHT

TOEKOMSTBEELD

2030... De Verenigde Staten zijn niet langer de overheersende grootmacht. China, India en Rusland, de Europese Unie en de Zuid-Amerikaanse Unie eisen een gelijk aandeel op in het mondiale bestuur. De oude en nieuwe wereldmachten werken samen in de Verenigde Naties*, maar zijn het ook vaak oneens.*

Over milieu worden zaken gedaan. De klimaatcrisis en de schaarste aan grondstoffen zorgen voor een gevoel van urgentie. Er is een VN-organisatie voor Duurzame Ontwikkeling, een klimaatfonds voor ontwikkelingslanden. De Vluchtelingenorganisatie van de VN zoekt een nieuw thuis voor klimaatvluchtelingen.

Mensenrechten blijven de wereldgemeenschap splijten. De EU krijgt vaak steun van de Zuid-Amerikaanse Unie en Noord-Amerika wanneer zij pleit voor internationaal optreden tegen despoten en onderdrukkers. Maar meer dan eens vindt zij China, Rusland en een aantal ontwikkelingslanden tegenover zich, een 'as van soevereiniteit' die huiverig staat tegenover inmenging. Zo woekert de instabiliteit voort, want de mensenrechtenschendingen van vandaag zijn de oorlogen van morgen. In sommige landen laait de strijd om grondstoffen, voedsel, water en vruchtbare grond zo hoog op dat het staatsgezag eronder bezwijkt.

De Veiligheidsraad van de VN heeft er zijn handen vol aan. In die raad bezet de EU een eigen zetel. De Europese minister van Buitenlandse Zaken spreekt er met gezag, want zij beheert het grootste budget voor ontwikkelingssamenwerking en het grootste diplomatenkorps. Europa is ook dé troepenleverancier van de VN. Haar militairen zijn gespecialiseerd in crisisbeheersing en vredesoperaties. Zij lieten Bosnië en Kosovo veilig achter en droegen bij aan vrede in Congo. De EU-soldaten genieten vertrouwen, omdat de veiligheid van burgers altijd boven het uitschakelen van tegenstanders gaat.*

KOERSWENDING

Aan het begin van de 21ste eeuw lijkt de wereld terug te vallen in 19de-eeuwse machtspolitiek. We zien

een toenemende wedijver om invloedssferen en natuurlijke hulpbronnen. Mensenrechten en democratie dreigen vertrappt te worden in de competitie tussen grootmachten. Deze rauwe machtspolitiek biedt voor de veiligheidsproblemen van de 21ste eeuw geen oplossing. Daarvoor moet het recht van de sterkste worden verruild voor de sterkte van het recht: grensoverschrijdende afspraken, bovennationale instituties, **gedeelde soevereiniteit**. De EU heeft hier op het eigen continent goede ervaringen mee opgedaan. Die moet zij proberen te exporteren naar andere werelddelen. De EU stond model voor de Afrikaanse Unie en de Zuid-Amerikaanse Unie. In Zuidoost-Azië beoogt ASEAN niet alleen een interne markt te vormen, maar ook mensenrechten en democratie te bevorderen. **Regionale integratie** kan bouwstenen leveren voor een beter mondiaal bestuur.

Alvorens de EU en andere unies een zetel kunnen opeisen in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, moeten hun lidstaten bewijzen dat zij eensgezind opereren op het wereldtoneel. De buitenlandse politiek van de EU is nog lang niet volwassen, maar kinderspel is het ook niet meer. Steeds vaker proberen de nationale regeringen één lijn te trekken. De Europese burgers verwachten dat ook. Zelfs de grootste lidstaten zijn een maatje te klein voor de wereldpolitiek, zo weten zij.

Een klein land als Nederland heeft baat bij een **gezamenlijk buitenlands beleid**. Alleen in Brussel heeft ons land een vaste plek aan de vergadertafel. Alleen wanneer de buitenlandcoördinator* van de EU het woord voert in de Veiligheidsraad – zoals het Verdrag van Lissabon* beoogt – spreekt Nederland mee.

Een geloofwaardig voorvechter van mondiaal bestuur kan de EU alleen zijn als zij **moreel leiderschap** toont. Daar schort het nog aan. Te vaak kijken de EU-landen weg bij conflicten die delen van Afrika ontwrichten. Wanneer er energiedeals op het spel staan, slikken zij hun kritiek op mensenrechtenschendingen in Centraal-Azië in. Dat is kortzichtige politiek die niet bijdraagt aan een veiliger wereld.

Veiligheid vergt **actieve bemoeienis** met bestaande en potentiële conflicthaarden. De EU beschikt over een breed palet aan instrumenten om die visie kracht bij te zetten, van diplomatie en troepenverzoeken tot handel en ontwikkelingssamenwerking. Daar moet zij veel beter gebruik van maken. Mensenrechtenactivisten en burgerbewegingen zichtbaar ondersteunen. Aan

hulp en handelsvoordelen voor buurlanden zoals Egypte nadrukkelijk de voorwaarde verbinden van democratische hervormingen. De **wapenhandel aan banden leggen**, om dodelijk geweld te voorkomen. Militairen leveren wanneer de VN daarom vragen, liefst voordat het conflict is uitgebarsten. De Afrikaanse Unie bijstaan bij de opleiding van vredestroepen. Juristen, politie en burgervredes-teams paraat houden voor een snel begin van vredesopbouw na conflicten.

In de Europese veiligheids-politiek dienen **civiele instrumenten voorop** te blijven staan. Het is een illusie te menen dat mensenrechten, democratie en vrede met militaire middelen kunnen worden afgedwongen. De meeste Europeanen accepteren militair geweld alleen bij uiterste noodzaak en met steun van de internationale gemeenschap. De Europese defensiesamenwerking moet zich niet langer richten op de verbetering van militaire vermogens maar op een zo effectief mogelijke bijdrage aan het voorkomen en beheersen van conflicten. Door **samenvoeging van de Europese krijgsmachten** kunnen de defensiebudgetten efficiënter worden gebruikt. Hogere defensie-uitgaven, zoals CDA-minister Verhagen bepleit, nemen de druk om samen te werken van de ketel. Daar wordt Europa niet sterker maar zwakker van.

De EU heeft een grote bijdrage geleverd aan vrede op het Europese continent door, na de val van de Muur, tien Oost-Europese landen op te nemen. Dankzij het EU-lidmaatschap is de democratie daar verankerd. De uitbreiding heeft ook een impuls gegeven aan de Europese economie. Maar de EU kan alleen veiligheid en welvaart bieden wanneer haar regels worden nageleefd.

'Recht boven macht' is een succesformule waar Europa zuinig op moet zijn. Dit succes wordt ondergraven als we teveel prille democratieën toelaten die niet in staat zijn de regels na te leven. Dat tast het onderlinge vertrouwen aan, zoals de hardnekkige corruptie in de jongste lidstaten van de EU – Roemenië en Bulgarije – bewijst.

Burgers zullen de toetreding van nieuwe lidstaten eerder steunen als duidelijk is waar de uitbreiding eindigt. Rusland en Noord-Afrika zijn een maatje te groot voor de EU. De toetreding van Wit-Rusland, Oekraïne en Moldavië is op termijn denkbaar, maar nog lang niet aan de orde. Deze drie landen zijn daar nog niet aan toe; de EU evenmin.

Met alle buurlanden moet de EU **goed nabuurschap** nastreven, waarbij democratische hervormingen worden beloofd met handelsvoordelen en hulp.

De EU moet gedane **toetredingsbeloften naleven**. Aan de Westelijke Balkan en Turkije heeft zij voorlopig de handen vol. Voor deze landen is plaats in de EU, wanneer zij aan de voorwaarden voor lidmaatschap voldoen.

Turkije is voor de EU van geopolitiek belang. Daar kan Europa de kloof met de moslimwereld overbruggen en bijdragen aan democratisering in het Midden-Oosten. Het moeizame hervormingsproces in Turkije heeft alleen kans van slagen

als de EU zich aan haar toetredingsbelofte houdt. Een modern en democratisch Turkije, met zijn jonge bevolking, kan voor het vergrijzende Europa veel betekenen: meer vitaliteit en een groter gewicht op het wereldtoneel.

In het publieke debat in Turkije vertolkt GroenLinks-europarlementariër Joost Lagendijk de stem van Europa. Dat wordt hem niet altijd in dank afgenomen. Hij kreeg het met de Turkse oppositie aan de stok toen hij deze verweet tegen alle hervormingen te stemmen. Hij had een aanvaring met de Turkse regering toen die kritische journalisten de mond wilde snoeren. Beide kampen in de Turkse politiek – streng seculier en religieus-conservatief – houdt Lagendijk voor waar het bij de toenadering tot de EU om draait: democratie en de bescherming van mensenrechten en minderheden.

DE KOMENDE VIJF JAAR

M. BUITENLANDS EN VEILIGHEIDSBELEID

1. De EU zet de veiligheid van mensen, waar ook ter wereld, centraal in haar buitenlands en veiligheidsbeleid. Zij doet grotere inspanningen voor mensenrechten, vrede, democratie, armoedebestrijding, voedselzekerheid*, ecologische veiligheid, naleving van internationaal recht en volksgezondheid.
2. De EU streeft naar een humanisering van het volkenrecht: de veiligheid van mensen gaat boven de soevereiniteit van staten. Zij zet zich ervoor in dat de internationale gemeenschap beter wordt toegerust om genocide en ernstige mensenrechtenschendingen te voorkomen, te stoppen en te bestraffen. Zij vergroot haar eigen inzet voor de bescherming van burgers en vluchtelingen in conflictgebieden.
3. Aan mensenrechtenactivisten die bedreigd of vervolgd worden biedt de EU een vrijheidspaspoort aan, dat onder meer vrije toegang geeft tot het EU-grondgebied.
4. De EU blijft ijveren voor een wereldwijd moratorium op en afschaffing van de doodstraf. Zij spant zich in om een einde te maken aan foltering en lijfstraffen.
5. De EU zet zich in voor een hervorming van de Verenigde Naties die de Veiligheidsraad besluitvaardiger en representatiever maakt, besluiten van de Algemene Vergadering* meer gewicht toekent en de positie van de secretaris-generaal versterkt.
6. De EU streeft naar een eigen zetel in de Veiligheidsraad, in plaats van de Britse en Franse zetels. Bij wijze van tussenstap voert de buitenlandcoördinator het woord namens de EU wanneer haar lidstaten een gezamenlijk standpunt hebben.
7. In plaats van unanimititeit wordt meerderheidsbesluitvorming de regel in het buitenlands beleid van de EU. De controle door het Europees Parlement* wordt versterkt.
8. Er komt een Europees Civiel Vredeskorp van snel inzetbare experts die gespecialiseerd zijn in crisispreventie en vredesopbouw. De EU verleent tevens steun aan burgervredesteams.
9. Militaire missies van de EU vergen de instemming van de nationale parlementen van de deelnemende landen én van het EP.
10. Militaire interventies, alleen in het geval van dreigende genocide of als alle niet-militaire middelen ineffectief zijn, worden door de EU alleen dan ondersteund als ze gesteund worden door de VN en het begin zijn van verzoening en wederopbouw.
11. Door verregaande samenwerking en specialisatie worden de efficiency en inzetbaarheid van de legers van de EU-landen vergroot. Op termijn worden de verschillende nationale legers geïntegreerd tot een Europese defensiemacht die zich specialiseert in vredesmissies en onder volledige democratische controle van het Europees Parlement staat.
12. De EU verlegt haar koers van een transatlantische naar een multilaterale politiek, die recht doet aan de opkomst van nieuwe wereldmachten als China, India en Brazilië.
13. De NAVO* mag geen belemmering vormen voor Europese militaire integratie en wordt op termijn vervangen door een Europese veiligheidsorganisatie.
14. De EU versterkt de rol van vrouwen bij vredesmissies, vredesonderhandelingen en wederopbouw. Zij maakt zich sterk voor de bescherming van vrouwen, kinderen en minderheidsgroepen bij conflicten en vredesoperaties.
15. De EU-landen schroeven hun wapenproductie fors terug. De wapenexportcode van de EU wordt juridisch afdwingbaar gemaakt en aangescherpt, met als uitgangspunt dat alleen in uitzonderlijke gevallen militair materieel buiten de EU wordt geëxporteerd.
16. De EU zet zich in voor een wereldwijd verdrag dat wapenhandel en wapendoorvoer aan banden legt.
17. De EU oefent druk uit op weigerachtige lidstaten, militaire partners en andere landen om het statuut van het Internationaal Strafhof* en de verdragen tegen landmijnen en clusterbommen te ondertekenen en ratificeren. Zij ijvert voor een wereldwijd verbod op munitie met verarmd uranium.
18. De EU start een politiek en diplomatiek offensief voor de afschaffing van alle kernwapens en zet zelf de eerste stappen. De EU wordt een kernwapenvrije zone.
19. De EU wijst het geplande Amerikaanse raketschild af. Zij spoort Polen en Tsjechië aan om er niet aan mee te werken.

N. UITBREIDING EN NABUURSHIP

20. De EU is geen exclusief-christelijk project. Zij gaat verder met de toetredingsonderhandelingen met Turkije. Daarbij moet voortgang worden geboekt inzake democratisering, het terugdringen van de politieke rol van het leger, bescherming van mensenrechten en beëindiging van het Turks-Koerdische conflict. Ook de landen van de Westelijke Balkan mogen toetreden als zij aan de voorwaarden hebben voldaan. De EU legt geen extra eisen op, maar beloont hervormingsstappen met tastbare voordelen, zoals soepeler visumverlening. Ook Noorwegen, Zwitserland en IJsland mogen desgewenst EU-lid worden.

21. Het EP ziet er streng op toe dat kandidaat-lidstaten de voorwaarden voor toetreding tot de EU naleven, met name op het vlak van democratie, mensenrechten en non-discriminatie.
22. De eilandgebieden van de Nederlandse Antillen en Aruba bepalen zelf of zij buiten de EU blijven of er als 'ultraperifeer gebied' deel van gaan uitmaken. Welke keuze zij ook maken, de eilandbewoners hebben recht op een gezonde leefomgeving. De EU en Nederland bieden steun bij stapsgewijze invoering én handhaving van Europese milieuwetten. Daarbij heeft het aanpakken van de vervuilende uitstoot van olieraffinaderijen voorrang.
23. In het kader van haar Nabuurschapsbeleid:
 - a. stelt de EU hulp en handelsvoordelen nadrukkelijker afhankelijk van verbetering van mensenrechten en democratie in de buurlanden;
 - b. versoepelt zij de visumverlening, met name aan studenten, kunstenaars en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties;
 - c. vergroot de EU haar inspanningen voor de oplossing van conflicten, zoals die op de Kaukasus, en voor versterking van de samenwerking tussen buurlanden;
 - d. praat zij niet alleen met regeringen, maar ook met maatschappelijke organisaties en oppositiepartijen, inclusief vertegenwoordigers van de politieke islam.
24. a. De EU vergroot haar inzet voor een duurzame en rechtvaardige oplossing van het Israëlijs-Palestijnse conflict. Zij dringt er bij Israël op aan de grensovergangen met de Palestijnse gebieden te openen, wegversperringen te verwijderen, de muur op Palestijns gebied af te breken, de nederzettingen te ontmantelen en zich terug te trekken uit de in 1967 bezette gebieden, inclusief Oost-Jeruzalem. Met het oog hierop praat de EU met alle partijen, ook Hamas, en stelt schendingen van mensenrechten aan de kaak. Bij blijvende ernstige mensenrechtenschendingen schort de EU het associatieverdrag* met Israël op. Binnen de Verenigde Naties zet zij zich in voor een humanitaire missie, die toeziet op naleving van gemaakte afspraken en het beschermen van de mensenrechten.
 - b. De EU ijvert voor een kernwapenvrije zone in het Midden-Oosten.

HOOFDSTUK 7. MIGRATIE IN GOEDE BANEN LEIDEN

TOEKOMSTBEELD

2030... Een paar jaar wonen en werken in een ander EU-land is de gewoonste zaak van de wereld. Jongeren zoeken een baan in het hippe Belgrado. Senioren vestigen zich massaal in Turkije. Daar is volop zon en geen tekort aan verzorgend personeel. Uitkerings- en pensioenrechten kun je meenemen over de grens. Dat is bij Europese wet geregeld. Die wet kwam tot stand na een burgerinitiatief* van vakbonden dat meer dan tien miljoen handtekeningen opleverde.

Europa's zuidelijke kustwateren zijn niet langer een zeegraf voor migranten in wrakke scheepjes. Een Afrikaan die wil werken in Europa, meldt zich in eigen land bij het migratieloket van een EU-consulaat. Hij maakt kans op een werkvergunning, want het vergrijzende Europa heeft steeds meer arbeidsmigranten nodig.

Ook in 2030 slaan er nog mensen op de vlucht voor mensenrechtenschendingen. De EU* geeft asielzoekers een eerlijke kans om uit te leggen waarom zij bescherming nodig hebben. Europa levert haar aandeel in de opvang van klimaatvluchtelingen.

De buitengrenzen van de EU worden bewaakt, maar niet afgegrensd. Voor handel, culturele uitwisseling en familiebezoek staat Europa open. De grenzen vormen geen pantser, maar een huid om door te ademen.

KOERSWENDING

Steeds meer mensen steken voor korte of langere tijd de grens over. Om hun horizon te verbreden of om geld te verdienen. Om bij hun geliefde te wonen of om van hun levensavond te genieten. Sommigen van hen voelen zich op hun nieuwe stek even thuis als op hun geboorteplek. Zij hebben aan één paspoort niet genoeg. Vaak stuiten zij op bureaucratische obstakels, ook in Europa. Er moet nog heel wat gebeuren voordat een verhuizing naar Ljubljana een kwestie is van enkele telefoontjes. Toch biedt het vrije personenverkeer de grensgangers veel voordelen.

Tegenover deze wereldburgers staan honkvaste mensen die migratie soms als last ervaren. Zij krijgen burens die ze niet verstaan. Ze ondervinden hinder van woningen

die zijn volgepropt met buitenlandse uitzendkrachten. Ze vrezen hun baan te verliezen aan een Pool die goedkoper werkt. Of ze zijn bang dat de nationale identiteit teloorgaat.

De EU kan niet al hun grieven wegnemen. 'Brussel' is niet almachtig. Voor toezicht op huisvesting en het bestrijden van overlast zijn gemeenten verantwoordelijk. Integratiebeleid wordt nationaal gemaakt. Identiteiten zijn geen staatszaak en al evenmin gebonden aan grenzen: je kunt je tegelijk Nederlandse en Turkse voelen, en ook nog Europeaan en wereldburger.

De EU kan wel meer doen om migratie in goede banen te leiden, illegale arbeid te bestrijden en oneerlijke concurrentie aan te pakken. Zo mogen Poolse arbeidsmigranten niet tegen Nederlandse werknemers worden uitgespeeld. Zij hebben recht op **gelijk loon voor gelijk werk**.

Als de economie weer aantrekt zal Nederland aan Polen, Roemenen en Bulgaren niet genoeg hebben om het werk gedaan te krijgen. Tegen 2011 stoppen er meer ouderen met werken dan er jongeren van school komen. Veel Oost-Europeanen keren terug naar hun land omdat de lonen daar stijgen. Ook in andere EU-landen zal de vergrijzing tot een groeiend aantal vacatures leiden. Het is hoog tijd dat de Europa de strijd om de **kenniswerkers** aanbindt met traditionele immigratielanden zoals de VS.

Ook voor ongeschoold werk komt de EU handen tekort. Nu al zijn er 4 tot 8 miljoen illegaal werkende migranten. Ze maken huizen schoon of halen de oogst binnen. Een hardere aanpak van de werkgevers die illegalen uitbuiten kan de illegaliteit terugdringen. Zo krijgen de EU-landen zicht op de behoefte aan **legale arbeidsmigranten**. Dan kunnen meer mensen van buiten de EU een werkvergunning krijgen. Een Europees migratieloket biedt een alternatief voor de clandestiene oversteek naar Europa.

Arbeidsmigranten dragen niet alleen bij aan de Europese welvaart, maar ook aan die van hun land van herkomst.

De bedragen die migranten naar hun familie thuis sturen overtreffen de ontwikkelingshulp. Herkomstlanden hebben nog meer baat bij migranten die terugkeren om met de verworven kennis en middelen een bedrijf op te zetten. De EU kan **terugkeer stimuleren** door migranten de kans te geven hun geluk te beproeven in het geboorteland zonder meteen hun verblijfsrecht te verspelen.

Migratie is nadelig voor ontwikkelingslanden wanneer hun gediplomeerden massaal vertrekken om elders hun vak uit te oefenen. 4 op de 5 in Jamaica opgeleide artsen werken in het buitenland. In sectoren waar een *brain drain* dreigt mag Europa geen wervingscampagnes voeren onder geschoolde krachten. De EU moet met de regering van het land bespreken hoe zij tot een *brain gain* kan bijdragen, bijvoorbeeld door studenten op te leiden.

Op initiatief van GroenLinks legde het Europees Parlement* de richtlijn over gezinshereniging, die de EU-regeringen hadden vastgesteld, voor aan de rechter. In 2006 deed het Europees Hof van Justitie* uitspraak. Het liet de richtlijn grotendeels intact, maar versterkte de rechtspositie van migranten: gezinshereniging is niet alleen een belang, maar ook een recht. Deze uitspraak vergroot de kans dat overheden door de rechter worden teruggefloten wanneer zij het migranten verbieden om samen te leven met hun partner of kinderen.

Arbeidsmigratie is voor Europese landen een keuze, **gezinshereniging** een recht dat zij moeten respecteren. Helaas bemoeilijken steeds meer landen de overkomst van een partner of kinderen van buiten de EU. Nederland geeft het slechte voorbeeld. Ons land werpt een hoge inkomensdrempel op en eist dat gezinsleden al Nederlands spreken nog voordat ze zijn toegelaten. Het Europees Parlement, dat bij inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon* een beslissende stem krijgt in het migratiebeleid, moet zich sterk maken voor vereenvoudiging van de toelatingseisen. Eisen aan taal en integratie zijn nodig, ná toelating. Taalexamens in het buitenland, vóór overkomst, leveren een harteloze scheiding van gezinsleden op.

Europa moet ook hart hebben voor **vluchtelingen**. De meeste mensen die op de vlucht slaan worden

opgevangen in buurlanden. Terwijl de VN* een nieuw thuis zoekt voor 560.000 vluchtelingen, willen de EU-landen er maar 5000 opnemen. Europa moet een ruimhartiger bijdrage leveren aan de opvang van deze mensen. Dat is des te urgenter nu vluchten naar Europa een levensgevaarlijke onderneming is geworden. De EU schermt zich af met strenge grenscontroles en zeepatrouilles. Mensen die op zoek zijn naar bescherming stranden daardoor in de buurlanden. Europa mag haar verantwoordelijkheid voor asielzoekers niet langer afschuiven op armere landen zonder goede asielprocedures.

De asielzoekers die de EU nog wel weten te bereiken worden opgevangen in het land waar zij binnenkomen, zo is de afspraak. Deze verdeling belast de zuidelijke EU-landen onevenredig zwaar. Mede daardoor krijgt niet iedere asielzoeker de individuele beoordeling waar zij recht op heeft. De lasten moeten eerlijker verdeeld worden. Meer solidariteit maakt het voor het Europees Parlement makkelijker om een **zorgvuldige asielprocedure** af te dwingen bij de nationale regeringen.

DE KOMENDE VIJF JAAR

O. VRIJ VERKEER

1. De EU vergemakkelijkt het wonen en werken over de grens door betere regels te maken voor het meenemen van uitkeringsrechten, (gehandicapten)voorzieningen, pensioenen en diploma's.
2. Arbeidsmigranten hebben recht op gelijk loon voor gelijk werk. Nationale regeringen, vakbonden en migrerende werknemers krijgen meer armslag om naleving van CAOs af te dwingen. Daartoe wordt de detacheringsrichtlijn* aangescherpt.
3. Werknemers uit nieuwe EU-landen krijgen direct toegang tot de Europese arbeidsmarkt.

P. MIGRATIE

4. Arbeidsmigranten van buiten de EU zijn welkom voor zover er ruimte voor hen is op de arbeidsmarkt. Ze krijgen een tijdelijke verblijfsvergunning die verlengd kan worden. De EU bevordert dat lidstaten taal- en inburgeringsprogramma's aanbieden.
5. Werkzoekenden uit de kandidaat-lidstaten van de EU krijgen voorrang bij arbeidsmigratie, om de overgang naar vrij werknemersverkeer te versoepelen.
6. De EU maakt haar 'blauwe kaart' aantrekkelijker voor kennismigranten, onder meer door de inkomenseis te

verlagen en toegang tot de hele Europese arbeidsmarkt te bieden.

7. De EU voert sancties in tegen werkgevers van illegalen, waaronder de verplichting om de illegale werknemer minstens zes maanden (CAO-)loon uit te betalen.
8. Illegalen hebben toegang tot basisvoorzieningen, zoals medische zorg, leerplichtonderwijs en bijstand in noodsituaties.
9. Er komt geen wettelijk verbod op een generaal pardon voor illegalen.
10. a. De EU beschermt het recht op gezinsvorming en -hereniging.
b. Zij stelt paal en perk aan de voorwaarden die lidstaten stellen wanneer een partner van buiten de EU komt. Daarbij mag alleen nog worden verlangd dat de partner bereid is na overkomst de taal te leren en te integreren. Voor alle aanvragen gaat de soepele inkomenstoets gelden uit de EU-richtlijn vrij verkeer en verblijf*.
c. Huwelijksmigranten krijgen na een jaar een permanente zelfstandige verblijfsvergunning, of onmiddellijk als zij slachtoffer zijn van huiselijk geweld.
d. Gezinsleden die onvrijwillig worden achtergelaten in het herkomstland hebben recht op terugkeer naar het migratieland.
11. Legale migranten krijgen na vijf jaar verblijf dezelfde rechten als EU-burgers, waaronder kiesrecht.
12. Om terugkeer naar het land van herkomst te vergemakkelijken, versoepelt de EU voor remigranten de regels rond verblijfsrecht en visa. Bij definitieve terugkeer kunnen remigranten opgebouwde sociale rechten uitbetaald krijgen.
13. De EU neemt het initiatief om internationale overboekingen van kleinere bedragen goedkoper te maken.
14. De EU intensificeert de bestrijding van mensenhandel en pakt ook de oorzaken aan. Zij verbetert de bescherming van slachtoffers.

Q. ASIEL

15. De EU draagt bij aan verbetering van vluchtelingenopvang nabij conflictgebieden. Zij nodigt ruimhartig vluchtelingen uit voor hervestiging in Europa.
16. De Dublinverordening* wordt gewijzigd teneinde asielverzoeken eerlijker te verdelen over de EU-landen. Daarbij wordt rekening gehouden met de belangen van de asielzoeker.
17. Het Europees Vluchtelingenfonds wordt uitgebouwd. EU-landen krijgen gedeeltelijke compensatie voor de kosten die samenhangen met de behandeling van asielverzoeken en de integratie van vluchtelingen.
18. De EU leeft het VN-Vluchtelingenverdrag* na. Zij biedt ook bescherming aan mensen die bedreigd of vervolgd worden omwille van hun geslacht, geslachtsidentiteit of seksuele gerichtheid. Zij schuift geen asielzoekers af op landen van doorreis buiten de EU.
19. Om beter te kunnen beoordelen wie bescherming nodig heeft, richt de EU een onafhankelijk centrum op dat openbare rapportages opstelt over de herkomstlanden van asielzoekers, op grond van gegevens die door onder meer mensenrechtenorganisaties en ambassades worden aangedragen. In de rapportages wordt ook aandacht besteed aan de situatie van vrouwen, homo-, bi- en transseksuelen, chronisch zieken en gehandicapten, ouderen, etnische en/of religieuze minderheden.
20. De EU-normen voor de asielprocedure worden verbeterd. Een asielzoeker wordt niet uitgezet voordat een onafhankelijke rechter zijn beroep procedureel en inhoudelijk heeft beoordeeld.
21. Illegale migranten krijgen altijd de kans tot het indienen van een asielverzoek. Elk verzoek wordt individueel beoordeeld.
22. Er komt een Europese grenstoezichthouder. Deze ziet erop toe dat grenscontroles en uitzettingen plaatsvinden in overeenstemming met het VN-Vluchtelingenverdrag, het Grondrechtenhandvest* en de wetgeving van de EU.
23. De EU waarborgt een goede opvang voor asielzoekers. Zij krijgen toegang tot de arbeidsmarkt en onderwijs als de procedure langer dan een half jaar duurt.
24. Voor afgewezen asielzoekers staat vrijwillige terugkeer voorop. Vreemdelingendetentie is een uiterste middel. De EU-terugkeerrichtlijn* wordt aangepast om de maximale detentieduur te beperken en opsluiting van kinderen te verbieden. Als terugkeer niet mogelijk blijkt wordt een verblijfsvergunning verleend.
25. De EU neemt het initiatief tot een internationaal verdrag over klimaatvluchtelingen. Zij levert een eerlijk aandeel in de opvang van mensen die door klimaatverandering blijvend ontheemd zijn geraakt.

HOOFDSTUK 8. NIEMAND AAN DE ZIJLIJN

TOEKOMSTBEELD

2030... In Europa wordt niemand uitgesloten van arbeid, want dat is asociaal. Dat kunnen de landen van de Europese Unie zich ook niet veroorloven nu hun bevolking vergrijsd of zelfs krimpt. Alle talenten moeten worden ontwikkeld en benut. Daartoe zijn werk, zorg en onderwijs voor iedereen goed te combineren.*

Er is geen Europese verzorgingsstaat. De landen van de EU bepalen hun eigen werk- en inkomensbeleid, onder de voorwaarde dat zij uitsluiting bestrijden en de sociale grondrechten respecteren. Toch onderscheidt Europa zich van de rest van de wereld met haar goede sociale voorzieningen. Die gelden als maatstaf voor beschaving en fungeren als springplank naar betaalde arbeid. Wie werkloos raakt heeft recht op een opleiding, een stage of een baan, zo nodig gesubsidieerd. Want studie en werk zijn de sleutels tot ontplooiing en geluk.

De EU is een strenge marktmeester. Zij treedt hard op tegen bedrijven die hun marktmacht misbruiken. Europa gooit niet alles op de markt. De lidstaten bepalen zelf welke voorzieningen in overheidshanden blijven, van onderwijs tot drinkwater. Ook Brussel investeert in publieke dienstverlening. Zij beheert de grensoverschrijdende infrastructuur die per se niet mag falen, zoals hogesnelheidsspoor, navigatiesatellieten en het supernet voor groene stroom.

Winst maken is niet meer de enige drijfveer van ondernemers. In de nieuwe economie slaan mensen steeds vaker de handen ineen om diensten en producten op de markt te brengen die het publiek belang dienen. Crèches voor en door ouders. Natuurgebieden die particulieren gezamenlijk verwerven, beheren en ontsluiten voor wandelaars.

Europese banken doen waarvoor zij zijn opgericht: geld van mensen die sparen uitlenen aan mensen die willen ondernemen. Hoe duurzamer het investeringsplan, hoe meer kans op financiering. De banken staan onder streng toezicht. Daardoor stroomt veel kapitaal naar de EU en is de euro een gewilde munt.

KOERSWENDING

Financiële bellenblazerij, perverse bonussen, deregulering en falend toezicht hebben een wereldwijde bankencrisis veroorzaakt. Het casinokapitalisme is failliet. De honderden miljarden euro's die regeringen moeten lenen voor de redding van het financiële stelsel vormen daarvan het wrange bewijs. Nog pijnlijker is de weerslag van de kredietcrisis op de wereldeconomie. Door de zwaarste economische crisis sinds de Tweede Wereldoorlog verliezen miljoenen mensen hun baan.

Banken hebben een onmisbare publieke functie. Om het vertrouwen te herstellen is scherp toezicht vereist. Dat moet wereldwijd geregeld worden. De EU dient daarbij het voortouw te nemen. De kredietcrisis biedt een kans op een betere toekomst als duurzaamheid verankerd wordt in de werkwijze van banken. De *Green Deal* moet een code voor **maatschappelijk verantwoord bankieren** omvatten. De gezondheid van banken is erbij gebaat als zij oog hebben voor de klimaatcrisis en andere mondiale problemen. Een bank die nu nog geld steekt in de bouw van een kolencentrale speelt Russische roulette met andermans spaargeld.

Hebzucht en de dictatuur van kwartaalcijfers spelen niet alleen de bankensector parten. Ook elders leidt de wedijver om de hoogste bonus tot onverantwoorde risico's en een verziekte sfeer op de werkvloer. Sommige bedrijven dreigen om te vallen omdat zij door agressieve beleggingsfondsen zijn opgezadeld met torenhoge schulden. De EU moet topbeloningen aan banden leggen, trouwe aandeelhouders een zwaardere stem geven en de **zeggenschap van werknemers versterken**. Zulke maatregelen dragen ertoe bij dat bedrijven zich niet op snelle winst richten, maar op hun toekomst: op innovatie, werkgelegenheid en tevreden klanten.

De economische herstelplannen waarmee nationale regeringen de crisis bestrijden zijn nauwelijks op elkaar afgestemd. Van een Europees herstelplan is geen sprake. Omdat de crisismaatregelen niet ondubbelzinnig duidelijk maken dat de economie van de toekomst een duurzame economie zal zijn, blijven investeerders in onzekerheid en duurt de crisis langer dan nodig is. De Europese Groenen* maken zich sterk voor een gemeenschappelijke investeringspolitiek, die de economische crisis en de klimaatcrisis gelijktijdig aanpakt. De **Europese Investeringsbank*** moet daarbij een belangrijke rol spelen. Zij kan ervoor zorgen dat

innovatieve bedrijven in heel Europa weer krediet krijgen. Door nu te investeren in de vergroening van onze economie, zorgen we ervoor dat we sneller en sterker uit de crisis komen.

Daniel Cohn-Bendit, fractievoorzitter van de Groenen in het Europees Parlement*, was in 2008 de eerste Europese politicus die pleitte voor een Green Deal. Veel regeringen namen zijn woorden over, maar overtuigende daden blijven uit. Nationale stimuleringsmaatregelen lopen sterk uiteen en zijn vaak verre van groen. De Europese Groenen hebben wel een gemeenschappelijk antwoord op de crises. Onze Green Deal levert 500 miljard euro aan investeringen op – publiek en privaat – in groene technieken, producten en diensten. Daarmee scheppen we in Europa in de komende vijf jaar minstens 5 miljoen nieuwe banen.

Nu alle EU-landen noodgedwongen hun begrotings-tekorten laten oplopen, is van groot belang dat zij ook hun sociale stelsels toekomstbestendiger maken. Anders schuiven we de rekening van de crisis door naar toekomstige generaties. Een slimme toepassing van het Stabiliteitspact* moet de lidstaten ertoe aanzetten om nu hervormingen doorvoeren die straks weer gezonde overheidsfinanciën opleveren.

Een *one size fits all*-benadering van sociale politiek is onmogelijk. De verschillen tussen rijke en arme EU-landen zijn groot. De welvaarts kloof tussen Oost en West is nog lang niet overbrugd. Tegelijk zijn de Europese burgers sterk gehecht aan hun nationale verzorgingsstaat. Maar de EU kan zich ook niet afzijdig houden. In een Europa met één markt, één munt en vrij werknemersverkeer raken massawerkloosheid, armoede of uitbuiting in het ene land de belangen van alle andere.

Daarom heeft de EU een **Werkpact** nodig. Daarin verplichten de nationale regeringen zich om de tweedeling tussen kansrijk en kansarm, tussen *insiders* en *outsiders* op de arbeidsmarkt te bestrijden. Om meer te doen aan onderwijs, gelijke kansen en de begeleiding van werkzoekenden. Dat is van groot belang nu de werkloosheid oploopt, terwijl er tegelijk nog vacatures onvervuld blijven. Een *Green Deal* investeert niet alleen in bedrijven met toekomst, maar ook in de toekomst van mensen.

De zekerheid van een baan voor het leven kan ook Europa niet bieden. Zij kan wel bijdragen aan **werkzekerheid**. Door nationale regeringen aan te spreken en af te rekenen op falend sociaal beleid, dat mensen niet emancipeert maar afhankelijk houdt van de uitkeringsbureaucratie. Door het makkelijker te maken om arbeid te combineren met zorgtaken, zonder al te veel stress. Door te bevorderen dat succesvolle voorbeelden navolging vinden.

De armste landen van de EU steun nodig voor de verbetering van hun economische structuur. Hoe sneller zij zich opwerken, hoe makkelijker we kunnen samenwerken. De rijke landen dienen af te zien van Europese structuurgelden. Brussel moet stoppen met het bureaucratische rondpompen van geld. Er is geen enkele reden waarom de EU de aanleg van een golfbaan op Ameland zou moeten financieren, zoals nu gebeurt.

Rijke overheden zoals de Nederlandse hebben geen Europese subsidies nodig, maar stabiele belastinginkomsten. Al jaren beconcurreren de EU-landen elkaar met steeds lagere belastingen voor bedrijven. Een heilloze race naar de bodem van de schatkist. Het fiscale stuntwerk van de nationale regeringen kan alleen beteugeld worden door **Europese coördinatie van belastingen** op bedrijfswinsten, topinkomens en milieuverbruik. Dat schept ruimte voor verlaging van de lasten op arbeid, vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Allerlei vormen van dienstverlening worden zo rendabel, van boodschappen-diensten tot de hondenuitlaatservice. Dat geeft laaggeschoolden meer kans op een zinvolle baan. Werkenden krijgen meer tijd voor zorg en ontspanning. Ouderen kunnen langer zelfstandig blijven wonen.

De EU kan zich geen verkwisting en vrijblijvendheid meer veroorloven als zij meer wil zijn dan het favoriete openluchtmuseum van rijke Aziaten en Amerikanen. Nu de mondiale concurrentie toeneemt staat haar rol in de wereldeconomie op het spel – en daarmee ook haar toekomstige rol in de wereldpolitiek. Een vitaal Europa heeft een sterke markt en sterke overheden nodig.

DE KOMENDE VIJF JAAR

R. WERK

1. De landen van de EU sluiten een Werkpact met ambitieuze criteria voor arbeidsparticipatie en bestrijding van sociale uitsluiting, met name van ouderen en mensen met een arbeidshandicap. De Europese Commissie beoordeelt de prestaties van de lidstaten en legt aanbevelingen voor aan de Raad van Ministers* en het EP. Lidstaten die het Werkpact herhaaldelijk overtreden verliezen hun stemrecht in de Raad bij sociaal-economische besluiten.
2. In 2020 is armoede verleden tijd binnen de EU. Zij legt vast dat de laagste uitkeringen gebaseerd worden op een bestaansminimum van 60% van het gemiddeld inkomen van elke lidstaat.
3. De EU dwingt geen liberalisering af. De vrije markt is geen heilig principe. De lidstaten bepalen zelf welke diensten in handen blijven van de overheid of maatschappelijke ondernemingen.
4. De EU maakt zich sterk voor een actief en breed emancipatiebeleid, zowel voor vrouwen als voor andere groepen in een achterstandspositie. Zo vergemakkelijkt zij het combineren en eerlijker delen van arbeid en zorg, onder meer door verlenging van het zwangerschapsverlof en invoering van partnerverlof en betaald zorgverlof. De wetgeving gaat niet alleen uit van het heterogezin, maar ook van andere vormen van samen of alleen leven.
5. De EU versterkt de medezeggenschap van werknemers via (Europese) ondernemingsraden. De medezeggenschap gaat ook gelden voor de beloning van het management.
6. Met het oog op de lange-termijniëntatie en duurzaamheid krijgen (organisaties van) werknemers en consumenten een evenredige vertegenwoordiging in het ondernemingsbestuur of het toezichthoudend orgaan en krijgen aandeelhouders een zwaardere stem naarmate zij langer in het bezit zijn van de aandelen.
7. Een kopgroep van EU-landen neemt het voortouw bij het aan banden leggen van topinkomens, te beginnen met gouden handdrukken en bonussen. Variabele beloningen worden gekoppeld aan lange-termijnprestaties.
8. De EU wordt verantwoordelijk voor het beheer van netwerken met een grensoverschrijdend karakter: hogesnelheidsspoor, satellietnavigatie, een supernet voor groene stroom. Zij verzekert voldoende investeringen in deze netwerken en eerlijke toegang voor dienstverleners die concurreren.

S. FINANCIËN

9. Om de stabiliteit en duurzaamheid van financiële markten te vergroten:
 - a. komt er een Europese toezichthouder voor de stabiliteit van banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen, om te beginnen in de eurozone*;
 - b. wordt het effectenreguleringscomité uitgebreid tot een Europese toezichthouder voor financiële dienstverlening; consumenten krijgen een stem in het bestuur;
 - c. coördineert de Europese Centrale Bank (ECB)* een jaarlijkse verklaring waarin Europese en nationale toezichthouders gezamenlijk aangeven welke bedreigingen zij zien voor het financiële systeem; de EU bepleit zo'n verklaring ook in internationaal verband;
 - d. onderwerpen de toezichthouders nieuwe financiële producten aan een risicotoets, waaronder een begrijpelijkheidstoets;
 - e. komen er garanties voor de onafhankelijkheid van kredietbeoordelaars en gaan deze ook een duurzaamheidsranglijst opstellen;
 - f. komen er een code voor maatschappelijk verantwoord bankieren, om te beginnen voor banken die een beroep doen op overheidssteun, en een beroepseed voor bankiers;
 - g. voert de EU een wederzijdse bijstandsverplichting en een mechanisme voor lastenverdeling in, op grond waarvan landen elkaar helpen om een faillissement van systeembanken te voorkomen;
 - h. zet de EU zich in voor versterking van de relatie tussen banken, pensioenfondsen en hun klanten;
 - i. legt de EU vast dat overheden die hun reserves beleggen dat duurzaam doen;
 - j. voert de EU de strijd tegen belastingparadijzen en ongereguleerde financiële markten op; financiële instellingen uit deze landen worden verplicht zich in de EU te registreren;
 - k. zet de EU zich in voor internationale afspraken

- over kapitaalbuffers van financiële instellingen en transparante weergave van risico's op de balansen;
- l. zet de EU zich in voor een sterkere rol van een hervormd Internationaal Monetair Fonds*;
 - m. maakt de EU de liberalisering van financiële diensten door de Wereldhandelsorganisatie* afhankelijk van versterking van het internationale toezicht;
 - n. voert de EU een belasting op financiële transacties in, die speculatieve handel tegengaat.
10. Met het oog op de bestrijding van btw-fraude staat de EU een experiment toe waarbij alleen de eindverbruiker btw betaalt.
 11. Lidstaten krijgen de vrijheid om zelf de btw-tarieven vast te stellen voor arbeidsintensieve diensten die niet grensoverschrijdend concurreren, zoals kappers en fietsenmakers.
 12. Tweedehands goederen, onder meer uit kringloopwinkels, worden vrijgesteld van btw.
 13. Een kopgroep van lidstaten gaat aan de slag met verdere belastingcoördinatie: een gelijke berekeningswijze en minimumtarieven voor winstbelasting en milieuheffingen.
 14. De contributieregeling van de EU wordt herzien. Nationale contributies worden gedeeltelijk vervangen door Europese belastingheffing op bedrijfswinsten en milieuverbruik.
 15. Europese steun voor verbetering van de economische structuur gaat alleen naar de lidstaten waarvan het BNP lager ligt dan 90% van het EU-gemiddelde en naar grensoverschrijdende samenwerking. De EU ondersteunt met name kleine boeren in Midden- en Oost-Europa bij duurzame modernisering. De duurzaamheidseisen en de controle op de besteding worden aangescherpt.
 16. Het EP zet de lidstaten onder druk, onder meer met subsidiekortingen, om jaarlijks een 'nationale verklaring' af te geven over de rechtmatigheid van de besteding van EU-gelden door nationale en lagere overheden.
 17. Het Stabiliteitspact voor de euro wordt toekomstbestendiger gemaakt door:
 - a. meer ruimte te scheppen voor investeringen in onderwijs, innovatie en duurzaamheid;
 - b. de Europese Commissie en het Europees Hof van Justitie* een sterkere rol te geven bij het toezicht op de naleving van de begrotingsregels;
 - c. het sanctie-instrumentarium voor overtredende eurolanden uit te breiden met schorsing van het stemrecht in de Raad van Ministers.

18. Werkgelegenheid wordt, naast stabiele prijzen, een doelstelling van de ECB.
19. De notulen van de Raad van Bestuur van de ECB worden na een maand openbaar.

T. VOLKSGEZONDHEID

20. Op patiënten gerichte reclame voor recept-geneesmiddelen blijft verboden. De EU stimuleert onafhankelijke informatievoorziening over ziekten, behandelingen en medicijnen.
21. De EU legt minimumrechten voor patiënten en zorgbezoekers vast. Zij krijgen recht op vergoeding van ziekenhuisbehandelingen in een ander EU-land, bijvoorbeeld wanneer het eigen land lange wachttijden kent. Lidstaten mogen de voorwaarde van voorafgaande toestemming blijven hanteren als een kostenexplosie dreigt.
22. De EU bevordert samenwerking tussen landen bij de inkoop en productie van vaccins die een grootschalige uitbraak van griep en andere virusziekten moeten voorkomen of intomen.
23. Het EP zet seksuele en reproductieve* gezondheid van meisjes en jongens, vrouwen en mannen hoger op de Europese politieke agenda. Daartoe behoort ook de mogelijkheid om voor veilige abortus te kiezen.

HOOFDSTUK 9. GRONDRECHTEN VERDEDIGEN

TOEKOMSTBEELD

2030... Wanneer je solliciteert op een baan, maakt het niet uit of je Fatima of Françoise heet. Werkgevers discrimineren niet naar afkomst. Ze willen de beste kandidaat.

Warschau heeft de grootste Gay Pride van Europa. Die optocht is niet langer een protest, maar een feest. Homo's en lesbo's hebben hun acceptatie afgedwongen, op straat, op school en op de werkvloer. Europese wetten die discriminatie verbieden zijn voor hen een belangrijke steun in de rug geweest.

Grondrechten zijn een belangrijke zorg van de Europese Unie. Op sommige terreinen, zoals gelijke behandeling, is vooruitgang geboekt. Andere grondrechten dreigen in de knel te komen. Zo vraagt het beschermen van de privacy van burgers anno 2030 om grote waakzaamheid.*

Neem bijvoorbeeld de ziektekostenverzekeraar die aan verzekerden, in ruil voor hun genenpaspoort, een fikse premiekorting gaf. Behalve wanneer bleek dat ze een verhoogde kans hadden op een erfelijke aandoening. Dan werd hun een polis geweigerd. Het Europees Parlement heeft een wet gemaakt tegen deze vorm van risicoselectie. De wet verbiedt bedrijven ook om consumenten financieel voordeel te bieden in ruil voor het opgeven van hun privacy.*

KOERSWENDING

Met 27 landen en 500 miljoen burgers herbergt de Europese Unie een bonte verscheidenheid aan culturen en levensstijlen. Uit deze diversiteit kan Europa kracht putten. We moeten het dan wel eens worden over een aantal uitgangspunten die vreedzaam samenleven en samenwerken mogelijk maken.

Het belangrijkste uitgangspunt is: **geen discriminatie**. Het Grondrechtenhandvest* van de EU geeft hieraan een progressieve invulling: het verbiedt niet alleen discriminatie naar ras, afkomst of geslacht, maar ook discriminatie naar leeftijd, handicap, seksuele voorkeur of godsdienst. Het handvest wordt pas bindend als het Verdrag van Lissabon* in werking treedt.

Wel heeft de Europese Commissie* in 2008, onder druk van GroenLinks, een nieuwe antidiscriminatiewet voorgesteld. Deze stuit echter op weerstand. Niet alleen in conservatieve landen, maar ook onder Nederlandse partijen. Gelijke behandeling, zo is de gedachte, kunnen we in Den Haag zelf wel regelen. Of niet regelen... Met deze opstelling dreigen de partijen miljoenen mede-Europeanen in de kou te laten staan. Mensen die geen huis kunnen vinden omdat ze openlijk homo zijn. Gehandicapten, voor wie veel deuren gesloten blijven. Ouderen of jongeren die als klant geweigerd worden omdat ze een 'slecht risico' vormen. Moslims die onder voortdurende verdenking staan. GroenLinks wil dat alle Europeanen door de wet beschermd worden tegen discriminatie.

Onder aanvoering van GroenLinks-afgevaardigde Kathalijne Buitenweg voorkwam het Europees Parlement eind 2004 dat de homofobe Italiaanse kandidaat Buttiglione benoemd werd tot eurocommissaris van Justitie. Commissievoorzitter Barroso beloofde het parlement toen ook een nieuwe Europese antidiscriminatiewet. Omdat de Commissie die belofte niet nakwam, dreigde Buitenweg in 2008 de benoeming van een nieuwe justitiecommissaris te blokkeren. De Commissie kwam daarop met het wetsvoorstel. Daarin staat dat mensen niet meer gediscrimineerd mogen worden op grond van hun seksuele voorkeur, handicap, leeftijd of godsdienst, wanneer zij bijvoorbeeld een lening willen afsluiten of een huis willen huren. In 2009 kreeg Buitenweg een ruime meerderheid van het Europees Parlement achter dit voorstel. Nu moeten de nationale regeringen het nog goedkeuren.

De strijd tegen terreur wordt nogal eens misbruikt om grondrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, aan te tasten. Het is hoog tijd om de grondrechtenbescherming te verbeteren. Dat is essentieel voor het onderling vertrouwen tussen burgers, regeringen en de Europese instellingen. Juist omdat dit vertrouwen nog vaak ontbreekt, verloopt de Europese samenwerking in de strijd tegen misdaad en terrorisme moeizaam. Is het aanvaardbaar om een Nederlandse verdachte uit te leveren aan Polen, wanneer die daar jarenlang in voorarrest kan worden gehouden voordat zijn zaak voor de rechter komt? Stevige Europese waarborgen voor een **eerlijk proces** zijn dringend nodig.

Als 'Lissabon' in werking treedt, wordt het Euro-parlement medewetgever in justitiezaken. Dat biedt kansen voor een betere bescherming van grondrechten. Het parlement moet ook werken aan de **afbakening van nationaal en Europees strafrecht**. Alleen voor zware en grensoverschrijdende criminaliteit, zoals wapensmokkel en mensenhandel, is een Europese aanpak nodig. De toekomstige discussie over een Europees Openbaar Ministerie moet leiden tot een beperkte lijst van duidelijk omschreven *eurocrimes*. Voor de opsporing en vervolging van deze misdrijven worden dan Europese officieren van justitie aangesteld. Zij kunnen zowel Europol* als nationale politiediensten inschakelen om verdachten voor de (nationale) rechter te brengen. De georganiseerde misdaad wordt effectiever bestreden als misdaadbestrijders niet steeds op landsgrenzen stuiten. Maar zij moeten wel zorgvuldig te werk gaan. Een stevige verankering van grondrechten is onontbeerlijk, maar ook een goede controle door rechters en parlementen.

Geen enkel grondrecht staat zo sterk onder druk als onze **privacy**. Overheden en bedrijven verzamelen steeds meer gevoelige informatie over ons. Misbruik van deze gegevens is niet denkbeeldig. Identiteitsdiefstal is een groeiende tak van misdaad. Onschuldigen komen in het vizier van de politie, vliegtuigpassagiers wordt de toegang tot de Verenigde Staten ontzegd, louter omdat hun gegevens een ongunstig 'risicoprofiel' opleveren. Wie durft nog om een *halal*-maaltijd te vragen bij het boeken van een vlucht?

Helaas loopt Nederland voorop bij het uithollen van de privacy. Als de Europese ministers besluiten om vingerafdrukken op te nemen in ons paspoort, dan grijpt de regering dat aan om een landelijke databank van vingerafdrukken op te zetten. Als de EU besluit dat

onze telefoon- en internetgegevens een half jaar worden opgeslagen, dan verlengt Den Haag deze bewaarplicht tot een jaar.

Naarmate de techniek voortschrijdt hoeft vrijwel niets van ons leven geheim te blijven voor de overheid. Maar is zo'n snuffelstaat nog leefbaar? GroenLinks wil optimaal gebruik maken van de nieuwe bevoegdheden van het Europees Parlement om *Big Brother* een halt toe te roepen.

DE KOMENDE VIJF JAAR

U. GRONDRECHTEN EN NON-DISCRIMINATIE

1. Het EU-Grondrechtenhandvest* wordt zo snel mogelijk bindend.
2. De EU treedt zo snel mogelijk toe tot het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens* (EVRM), geeft ruime financiële steun aan het Mensenrechtenhof* en zet zich in voor het doorbreken van de Russische blokkade tegen stroomlijning van de rechtspraak.
3. Er komt een aparte eurocommissaris voor mensenrechten en grondrechten. Zij houdt haar collega's bij de les. Zij zet een toegankelijke klachtenprocedure op, met een loket in elke lidstaat. Zij heeft bij het monitoren van de uitvoering en effectiviteit van de antidiscriminatie-richtlijnen niet alleen aandacht voor de juridische kant, maar ook voor de sociale kant. Zij zet de acceptatie van gelijke rechten in de samenleving prominent op de agenda.
4. Het verbod op discriminatie naar leeftijd, handicap, seksuele voorkeur en godsdienst wordt uitgebreid naar sociale zekerheid, onderwijs, gezondheidszorg en de markt voor goederen en diensten. Discriminatie op grond van gender(expressie) wordt in dezelfde gevallen verboden. Het beeld dat sommige discriminatiegronden belangrijker zijn dan andere wordt bestreden. Uiteindelijk komt er één overkoepelende Europese antidiscriminatiewet.
5. Europese Commissie, Europees Parlement en EU-Grondrechtenagentschap zien scherp toe op de naleving van de antidiscriminatiewetgeving. Zij controleren de invoering ervan door kandidaat-lidstaten. Zij ondersteunen projecten die discriminatie in de praktijk tegengaan.
6. De EU verzekert dat lidstaten de burgerlijke staat van elkaars onderdanen erkennen, inclusief geregistreerde partnerschappen en huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht. Het EP zet zich zichtbaar in voor het verder afschaffen van wettelijke discriminatie van

paren van gelijk geslacht ten opzichte van paren van verschillend geslacht.

7. De geslachtsaanduiding in reisdocumenten van *transgenders** wordt naar eigen wens aangepast. Aan geslachtsverandering mogen geen mensonterende eisen worden gesteld, zoals sterilisatie.
8. De EU ijvert voor wereldwijde afschaffing van inreisbeperkingen voor mensen met hiv/aids.
9. Er komt een Europese strategie tegen de achterstand en discriminatie van Roma.
10. De wetgeving voor gelijke beloning van vrouwen en mannen wordt aangescherpt.
11. De EU stimuleert gemeenten om zich aan te sluiten bij de Europese coalitie van steden tegen racisme.

V. MISDAADBESTRIJDING

12. De EU legt minimumnormen vast voor de rechten van verdachten en veroordeelden. Deze normen waarborgen onder meer toegang tot de rechter, juridische bijstand en humane detentievoorzieningen, beperken het voorarrest en definiëren toelaatbare opsporingsmethoden. Ook de rechten van slachtoffers worden vastgelegd, waaronder toegang tot juridische bijstand.
13. Er komt een beperkte lijst van *eurocrimes*. Voor de opsporing en vervolging van deze zware, grensoverschrijdende delicten wordt een Europees Openbaar Ministerie opgericht. Een Europese rechter wordt verantwoordelijk voor het uitvaardigen van dwangbevelen. Verdachten worden voor de strafrechter van een lidstaat gebracht. Advocaten krijgen dezelfde grensoverschrijdende bevoegdheden en faciliteiten als het Europees Openbaar Ministerie.
14. De EU voert geen minimumstraffen in.
15. Het Europees arrestatiebevel, dat vereenvoudigde uitlevering van verdachten tussen EU-lidstaten mogelijk maakt, wordt zo aangepast dat de rechter van de aangezochte staat volledig kan toetsen of het strafproces in de verzoekende staat voldoet aan de eisen van een eerlijk proces.
16. In plaats van steeds weer nieuwe antiterroriswetten te maken, bevordert de EU grensoverschrijdende samenwerking – goed gecontroleerd – tussen opsporings- en inlichtingendiensten ter bestrijding van terroristische netwerken.
17. Voor maatregelen tegen personen en organisaties die van terrorisme worden verdacht, zoals het bevriezen van banktegoeden, komt er een wettelijke procedure die alle rechtswaarborgen biedt.
18. In het drugsbeleid van de EU komt het beperken van risico's voor gebruikers en hun omgeving centraal te staan. De EU maakt zich sterk voor aanpassing van de VN-drugsverdragen, opdat landen meer ruimte krijgen voor legalisering van softdrugs en decriminalisering van harddrugs.
19. De EU verhoogt de druk op Bulgarije, Roemenië en de (kandidaat-)lidstaten om corruptie, georganiseerde misdaad en milieucriminaliteit aan te pakken.

W. PRIVACY

20. De Europese bewaarplicht voor telecomgegevens wordt geschrapt.
21. De EU scherpt haar privacyregels voor internet aan. Zoekmachines mogen niet langer persoonlijke gegevens van gebruikers opslaan, waaronder IP-adressen*, zonder hun uitdrukkelijke toestemming.
22. Het verdrag tussen de EU en de Verenigde Staten over de doorgifte van vliegtuigpassagiersgegevens (PNR) wordt vervangen door een beter verdrag dat gevoelige persoonsgegevens uitsluit, de bewaartijd verkort, voldoende inzage- en correctiemogelijkheden biedt en EU-burgers niet ongunstiger behandelt dan Amerikaanse staatsburgers.
23. Er komt geen EU-systeem voor de doorgifte en opslag van PNR.
24. De privacyregels voor bestaande EU-databanken, zoals het Schengen Informatiesysteem*, worden aangescherpt. Ook de regelgeving voor private databanken, zoals voor de registratie van koop- en reisgedrag, wordt aangescherpt.
25. De EU maakt strikte regels voor identificatie met radiogolven. RFID-labels in consumentenproducten worden uitgeschakeld zodra deze de winkel verlaten. Persoonsgegevens in paspoorten en vervoersbewijzen worden beter beveiligd en niet centraal opgeslagen.
26. Er komt een gecoördineerde aanpak van identiteitsfraude en betere ondersteuning van slachtoffers. Banken, creditcardmaatschappijen en andere houders van persoonsgegevens worden verplicht diefstal daarvan te melden aan hun klanten en aan de politie.
27. Nieuwe initiatieven, zoals betalen met vingerafdruk, worden getoetst op fraudegevoeligheid.
28. Gegevens over betalingen binnen de EU mogen niet buiten de EU worden opgeslagen.

HOOFDSTUK 10. LEVENDE DEMOCRATIE

TOEKOMSTBEELD

2030... De verslaggevers van 'Brussel Vandaag' draaien overuren, schakelend tussen Ede en het Euro-parlement*. Daar ligt de EU-minister van Transport onder vuur. Veel fracties willen hem wegsturen, omdat de hogesnelheidslijn Amsterdam - Ankara nog steeds niet af is. De president van Europa probeert een motie van wantrouwen tegen haar partijgenoot af te wenden. Maar wat was ook alweer de leuze die haar 200 miljoen stemmen opleverde bij de Europese verkiezingen? 'Daadkracht in Brussel', toch?

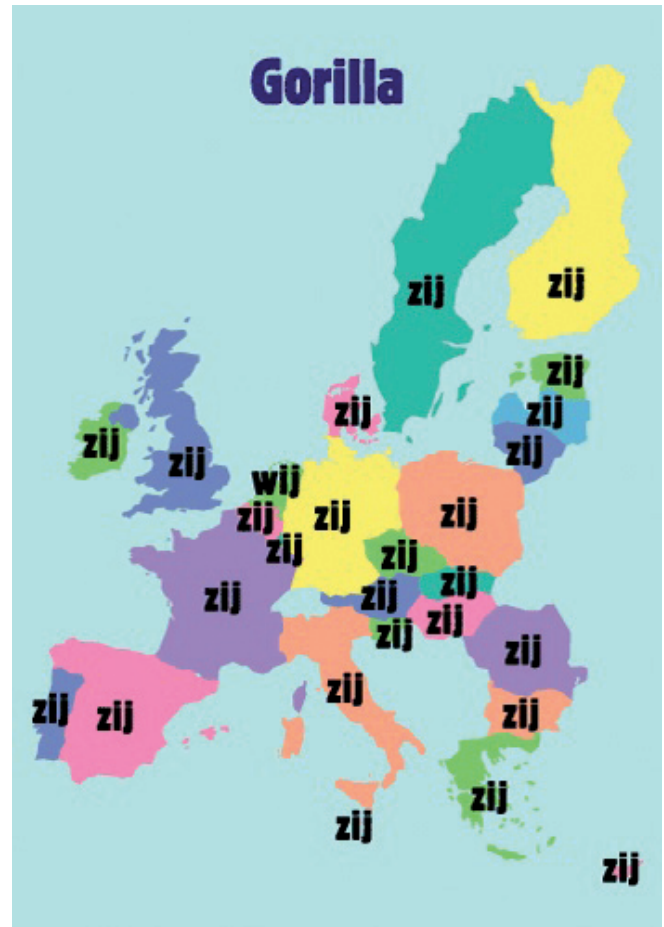
Bij de Europese verkiezingen strijden Europese partijen met grensoverschrijdende kandidatenlijsten om de macht. Het Euro-parlement, gevestigd in Brussel, kiest de president van de EU. Meestal is dat de lijsttrekker van de Europese partij die de parlementsverkiezingen gewonnen heeft. De president is de machtigste persoon van Europa, maar is nergens de baas. Althans, niet alleen. De republieken en koninkrijken waaruit de EU is gevormd, zijn nog springlevend. De lidstaten hebben nog steeds hun eigen staatshoofd, regering, parlement, vlag, volkslied en talen. Zij hebben hun krachten gebundeld om hun eigenheid beter te kunnen handhaven.

Niet alleen het Euro-parlement en de nationale regeringen bezorgen de president van Europa slapeloze nachten. Ook burgers kunnen flink dwarsliggen. Het leek zo logisch om het munt- en papiergeld te laten verdwijnen, nu je overal elektronisch kunt betalen. Toch willen veel burgers anno 2030 hun oude, vertrouwde euromunten niet kwijt. De grensoverschrijdende pressiegroep Cash Cows zamelt handtekeningen in om een referendum af te dwingen. Als een meerderheid van de Europeanen tegenstemt, gaat de afschaffing van de tastbare euro niet door.

KOERSWENDING

Eeuwenlang geloofde niemand dat democratie mogelijk was in een groter verband dan de stadstaat. Inmiddels zijn de meeste landen op het Europese continent democratisch georganiseerd. De Europese Unie* werkt aan de volgende schaa sprong: **grensoverschrijdende democratie**. Dat is een logisch antwoord op de ontketende krachten van de wereldmarkt, waartegen

afzonderlijke landen steeds minder zijn opgewassen. Tegelijk is het een uniek experiment. Het doorkruist vertrouwde denkbbeelden over staten en grenzen, over wij en zij. Niet verwonderlijk dus dat het een proces van vallen en opstaan is.

Het **Verdrag van Lissabon***, de beoogde opvolger van de verworpen Europese Grondwet*, is een belangrijke etappe in dit democratiseringsproces. Een sterker Europees Parlement, een Europese rol voor nationale parlementen, burgerinitiatieven*, grotere openbaarheid en bindende grondrechten, deze vernieuwingen geven burgers meer greep op de besluitvorming. Het verdrag kan niet alle grieven tegen Europa wegnemen. Daarvoor moet de EU beter gaan presteren bij het aanpakken van de klimaatcrisis, bij het veiligstellen van onze energievoorziening, bij het oplossen van conflicten, het scheppen van banen en het tegengaan van oneerlijke concurrentie. 'Lissabon' biedt geen garantie op betere prestaties, maar helpt wel. Alleen al het feit dat progressieve landen makkelijker **kopgroepen** kunnen vormen is van groot belang. Slepnde kwesties zoals het

tegingaan van lange veetransporten en het indammen van belastingconcurrentie kunnen zo eindelijk worden aangepakt.

Maar 'Lissabon' mag geen eindstation zijn. Voor een levendige Europese democratie is meer nodig. Meer politiek in Brussel, met eurocommissarissen die spitsroeden lopen in het Europees Parlement. Meer 'Brussel' in de nationale politiek, met een hechte samenwerking tussen nationale en Europese parlementariërs. **Europawijde referenda**, die burgers meer greep geven op de besluitvorming. Een kiesstelsel dat politieke partijen uitdaagt om samen op te trekken met hun Europese geestverwanten. De Nederlandse kiezer kan dan niet alleen op een GroenLinkser stemmen, maar ook op een kandidaat van *Die Grünen* of *Les Verts*. Het nieuwgekozen Europees Parlement moet het initiatief nemen voor een nieuwe Conventie* die zich richt op het verbeteren van de **democratische controle**.

Bij het opstellen van Europese voorschriften mag de Europese Commissie niet het oor laten hangen naar de lobby van het bedrijfsleven. Zij moet ook andere belanghebbenden raadplegen. Dat heeft het Europees Parlement in verschillende wetten vastgelegd, dankzij de Groenen*. Wanneer het gaat om voorschriften voor energiebesparing, bijvoorbeeld, dient de Commissie advies in te winnen bij de milieubeweging.*

De EU mag het leven niet wegzuigen uit de nationale democratieën, door teveel beleidsterreinen naar zich toe te trekken. Zij is een unie van burgers én lidstaten. De laatste blijven bevoegd voor taken die zij niet uitdrukkelijk overhevelen naar Brussel. De belangrijkste keuzes op het gebied van zorg en onderwijs, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, media en cultuur, openbaar vervoer en toerisme dienen op nationaal niveau te worden gemaakt. De EU moet alleen de grensoverschrijdende problemen aanpakken die de lidstaten zelf niet meer kunnen oplossen. Dan kan zij de **beleidsruimte voor nationale overheden** zelfs vergroten. Zo worden allerlei nationale initiatieven voor hernieuwbare energie sneller rendabel, als de EU ervoor zorgt dat kolencentrales een forse prijs betalen voor hun vuile uitstoot.

DE KOMENDE VIJF JAAR

X. DEMOCRATIE

1. De EU zet zich in om de ratificatieprocedure van het Verdrag van Lissabon in alle EU-lidstaten zo snel mogelijk af te ronden. Indien nieuwe onderhandelingen nodig zijn om van alle EU-landen goedkeuring te krijgen voor het verdrag, wordt daarbij de vooruitgang op het vlak van democratie, rechtsbescherming en transparantie gehandhaafd.
2. Nog in zijn komende zittingsperiode neemt het Europees Parlement het initiatief tot een nieuwe Conventie. Haar opdracht is brede overeenstemming te bereiken over het verder democratiseren, vergroenen en socialer maken van de EU. De nationale vertegenwoordigers in de Conventie worden door de burgers gekozen. Ook het EP is vertegenwoordigd; de overige Europese instellingen hebben een adviserende stem.
3. Binnen de Conventie maakt het EP zich sterk voor:
 - a. Europese kieslijsten: Europese politieke partijen strijden om (een deel van) de zetels in het EP, hun lijsttrekkers om het voorzitterschap van de Europese Commissie;
 - b. een EU-president, gekozen door het EP, die het voorzitterschap van de Europese Commissie en de Europese Raad* combineert;
 - c. de garantie dat geen enkele Europese wet kan worden aangenomen zonder goedkeuring van het EP;
 - d. versterking van het initiatiefrecht* van het EP en van zijn controle op het buitenlands beleid van de EU;
 - e. het formele recht van het EP om individuele eurocommissarissen te benoemen en te ontslaan;
 - f. Europawijde referenda, bij voorkeur correctief;
 - g. uitbreiding van de rechtsmacht van het Europees Hof van Justitie* en betere toegang tot het Hof voor maatschappelijke organisaties;
 - h. stemrecht vanaf 16 jaar.
4. Democratisering omvat op korte termijn:
 - a. spannender debatten in het EP, waarbij het mogelijk wordt om te interrumperen;
 - b. een transparante wetgevingsprocedure: informele compromissen tussen Raad en EP worden tot een minimum beperkt;
 - c. het (kunnen) wegsturen van falende euro-commissarissen door het EP;
 - d. politieke verantwoordelijkheid van euro-commissarissen voor hun ambtenarenapparaat, om

- fraude en het onder de pet houden van informatie tegen te gaan;
- e. een actieve rol van nationale parlementen, onder meer door eurocommissarissen en rapporteurs van het Europees Parlement uit te nodigen voor discussie over belangrijke EU-initiatieven;
 - f. subsidiariteitsdebatten*: als veel nationale parlementen bezwaren hebben tegen een Europees wetsvoorstel, nodigt het EP hen uit erover te debatteren;
 - g. zo spoedig mogelijke invoering van het Europees burgerinitiatief, met deelname van nog niet stemgerechtigde jongeren en de mogelijkheid om digitaal handtekeningen in te zamelen;
 - h. een betere Europese Wet Openbaarheid van Bestuur en duidelijker informatievoorziening via internet;
 - i. een representatievere samenstelling van Europese adviescomités;
 - j. uitbreiding van het kiesrecht voor EU-burgers die in een ander EU-land wonen tot nationale en provinciale verkiezingen;
 - k. uitgebreidere raadpleging van het maatschappelijk middenveld door de Europese instellingen, met een beter oor voor kleinere organisaties en nieuwe lidstaten;
 - l. een verplicht, openbaar register voor lobbyisten bij de Europese instellingen, dat vermeldt wie hun opdrachtgevers zijn en hoeveel zij betalen;
 - m. een evenredige verhouding tussen mannen en vrouwen en een betere vertegenwoordiging van minderheden op topposities, zoals euro-commissarissen;
 - n. het gelijktijdig houden van de Europese verkiezingen, bijvoorbeeld door de stembussen in alle EU-landen op zaterdag en zondag open te stellen;
 - o. het toegankelijk maken van alle stemfaciliteiten voor mensen met een fysieke beperking;
 - p. meer Europawijde media.
5. Brussel wordt de vaste vergaderplaats van het EP.
 6. (Steenkolen)Engels wordt de werktal van de Europese instellingen. Burgers en europarlementariërs houden het recht op informatie van en communicatie met de EU in hun eigen taal.

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Algemeen Preferentieel Stelsel Plus

EU*-regeling die ontwikkelingslanden toestaat producten tegen een extra laag tarief te exporteren naar de EU, op voorwaarde dat zij 27 internationale verdragen over goed bestuur, mensenrechten en rechten van werknemers naleven. Op dit moment komen 16 ontwikkelingslanden hiervoor in aanmerking. APS+ geeft deze landen ruimere toegang tot de Europese markt dan het reguliere Algemeen Preferentieel Stelsel. Die regeling verlaagt de importtarieven voor 176 ontwikkelings-landen. Daarbij stelt de EU geen tegeneisen.

Algemene Vergadering

Orgaan van de VN* waarin alle aangesloten landen bijeenkomen. Elk van de 192 lidstaten heeft één stem. Besluiten over vrede en veiligheid zijn voorbehouden aan de Veiligheidsraad*.

associatieverdrag

Verdrag tussen de EU* en een niet-EU-land dat een kader schept voor samenwerking op gebieden zoals handel, mensenrechten, veiligheid, milieu en cultuur.

basisvoedsel

De hoofdproducten van de grondgebonden Europese landbouw: granen, zuivel, aardappelen.

biobrandstof

Brandstof gemaakt uit biomassa. Dat kunnen voedselgewassen zijn, zoals maïs en suikerbiet, maar ook hout, landbouwafval of algen.

biodiversiteit

De verscheidenheid aan genen, soorten (planten, dieren) en ecosystemen in een regio.

Bruto Europees Product

Waarde van alle goederen en diensten die in de loop van een jaar in de EU* worden geproduceerd. In 2008 bedroeg het BEP ongeveer 12.500 miljard euro.

buitenlandcoördinator

Voluit de 'Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid' van de EU*. Deze functie wordt sinds 1999 vervuld door Javier Solana. Hij vertegenwoordigt de EU naar buiten toe, als de lidstaten tenminste op één lijn zitten. Het Verdrag van Lissabon* versterkt de positie van de buitenlandcoördinator. Hij/zij wordt vice-voorzitter van de Europese Commissie*, gaat de vergaderingen van de nationale ministers van Buitenlandse Zaken leiden en mag namens de EU het woord voeren in de Veiligheidsraad*.

burgerinitiatief

Vorm van directe democratie, die door de EU* wordt ingevoerd als het Verdrag van Lissabon* in werking treedt. Burgers kunnen dan een wetsvoorstel op de agenda van de Europese instellingen zetten als zij daarvoor 1 miljoen handtekeningen uit verschillende EU-landen verzamelen.

Conventie

Historische benaming voor een grondwetgevende vergadering. De EU* kende tot nu toe twee Conventies, samengesteld uit (euro)parlementariërs en regeringsvertegenwoordigers. De eerste Conventie stelde het Grondrechtenhandvest* op, de tweede de Europese Grondwet*. Het Verdrag van Lissabon* legt vast dat ingrijpende herzieningen van Europese verdragen in de toekomst door een Conventie zullen worden voorbereid.

detacheringsrichtlijn

Europese wet uit 1996 die de arbeidsvoorwaarden regelt voor werknemers die door hun werkgever tijdelijk in een ander EU*-land aan het werk worden gezet. De richtlijn bepaalt onder meer dat gedetacheerde werknemers tenminste recht hebben op het minimumloon en andere wettelijke arbeidsvoorwaarden die in het werkland gelden. Lidstaten kunnen bepalen dat CAOs die door de regering algemeen verbindend zijn verklaard, inclusief de daarin vastgelegde afspraken over beloning, ook van toepassing zijn op gedetacheerde werknemers. Niettemin wordt de richtlijn veelvuldig ontboden.

Dublinverordening

Europese wet uit 2003, die de Overeenkomst van Dublin uit 1990 vervangt. De verordening legt vast dat asielzoekers slechts in één land van de EU* een asielverzoek mogen indienen en bepaalt welk land daarvoor verantwoordelijk is. In de regel is dat het land waar de asielzoeker de EU is binnengekomen. Als iemand in Spanje de EU betreedt en in Frankrijk asiel aanvraagt, kan hij/zij door de Franse autoriteiten naar Spanje worden teruggestuurd om aldaar de asielpprocedure te doorlopen.

Economisch Partnerschapsakkoord (EPA)

Handelsakkoorden die de EU* afsluit met groepen van ontwikkelingslanden - veelal oud-koloniën - in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan. Op grond van de regels van de Wereldhandelsorganisatie* moeten deze akkoorden voorzien in wederzijdse openstelling van markten. In veel gevallen mogen de ontwikkelingslanden nog enkele jaren doorgaan met het afschermen van hun markten voor goederen en diensten uit de EU. Het is twijfelachtig of plaatselijke bedrijven na deze overgangperiode zullen zijn opgewassen tegen de Europese concurrentie. Daarom zijn de EPA's zeer omstreden.

emissierecht

Recht om een bepaalde hoeveelheid van een schadelijke stof in het milieu te brengen. De EU* kent sinds 2005 een systeem van verhandelbare emissierechten voor kooldioxide (CO₂). Bedrijven die veel CO₂ uitstoten krijgen een vaste hoeveelheid emissierechten. Bedrijven waarvan de CO₂-uitstoot de hun toebedeelde emissierechten overschrijdt moeten emissierechten kopen van bedrijven die rechten overhouden. Zo krijgt CO₂-uitstoot een prijs en wordt energiebesparing bevorderd, is de gedachte. In de praktijk valt het effect tegen. De prijs van een ton CO₂-uitstoot op de emissie markt blijft tussen de 10 en 20 euro hangen. Om de emissiehandel tot een effectief instrument tegen klimaatverandering te maken moet de EU (meer) emissierechten veilen in plaats van weggeven en moet zij het totale emissieplafond sneller verlagen.

Euratom

Voluit de 'Europese Gemeenschap voor Atoomenergie'. Opgericht in 1958, toen kernenergie nog gold als een veelbelovende nieuwe energiebron. Euratom maakt deel uit van de Europese Unie*.

Europees Hof van Justitie

Gerechtshof, gevestigd in Luxemburg, dat geschillen beslecht over de uitleg van verdragen, wetten en regels van de EU*. Bij twijfel zijn nationale rechters verplicht het Hof om advies te vragen. De uitspraken van het Hof zijn bindend. Lidstaten die door de Europese Commissie* zijn aangeklaagd wegens het niet naleven van hun verplichtingen, kunnen tot forse boetes worden veroordeeld. Het Verdrag van Lissabon* geeft het Hof grotere bevoegdheden op het terrein van asiel en justitie. Het Hof is niet bevoegd voor het buitenlands beleid van de EU.

Europees Parlement (EP)

De volksvertegenwoordiging van de EU*. Wordt iedere 5 jaar direct verkozen. Vergadert meestal in Brussel, maar één week per maand in Straatsburg. Maakt samen met de Raad van Ministers* Europese wetten op terreinen als de interne markt, milieu, vervoer, consumentenbescherming en asiel. Als het Verdrag van Lissabon* in werking treedt wordt het EP ook medewetgever inzake landbouw, visserij, handel, misdaadbestrijding en migratie.

Het EP telt op dit moment 785 leden, waarvan de kiezers in Nederland er 27 hebben aangewezen. Na de Europese verkiezingen telt het EP 734 leden (waarvan 25 uit Nederland). Zodra het Verdrag van Lissabon in werking treedt wordt het aantal leden uitgebreid naar 754 (waarvan 26 uit Nederland).

Europees Verdrag over de Rechten van de Mens (EVRM)

Voluit het 'Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden'. Gesloten in 1950 tussen de lidstaten van de Raad van Europa*. Legt onder meer het recht op vrije meningsuiting, op gezinsleven en op een eerlijk proces vast. Het EVRM vormt een belangrijke waarborg voor deze rechten omdat nationale rechters het handelen van overheden eraan mogen toetsen en omdat klagers in beroep kunnen gaan bij het Mensenrechtenhof*. Alle landen van de EU* zijn aangesloten bij het EVRM. Als het Verdrag van Lissabon* in werking treedt, zal ook de EU tot het EVRM toetreden.

Europese Centrale Bank (ECB)

Centrale bank voor de 16 EU*-landen die de euro hebben ingevoerd. Opgericht in 1998. Bepaalt het monetair beleid in de eurozone* en geeft bankbiljetten uit.

Europese Commissie

Dagelijks bestuur van de EU*, gevestigd in Brussel. Heeft initiatiefrecht*, voert een groot deel van het vastgestelde beleid uit en ziet toe op de naleving van Europese regels door lidstaten en bedrijven. De Commissie legt verantwoording af aan het Europees Parlement* en kan door het EP worden weggestuurd. Huidig Commissievoorzitter is José-Manuel Barroso. De Nederlandse eurocommissaris is Neelie Kroes. Op dit moment levert elke lidstaat één commissaris. De nieuwe Commissie, die in november 2009 aantreedt, moet op grond van oude afspraken minder commissarissen tellen dan het aantal lidstaten. Bij inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon* zal het beginsel van één commissaris per lidstaat weer worden hersteld.

Europese Groene Partij

Eerste politiek partij op Europees niveau, opgericht in 2004. Samenwerkingsverband van 34 groene partijen uit de landen van de EU* én daarbuiten, de Groene fractie* in het Europees Parlement* en individuele *supporters*. De groene partijen in de EU, waaronder GroenLinks, voeren gezamenlijk campagne bij de Europese verkiezingen.

Europese Grondwet

Voluit het 'Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa'. Dit verdrag uit 2004 moest de EU* ingrijpend hervormen. De blauwdruk werd geschreven door een Europese Conventie*. Het verdrag is nooit van kracht geworden. In 2005 werd het verworpen door een meerderheid van de Franse en Nederlandse kiezers. In 2007 werden de regeringen van de EU-landen het eens over een afgeslankte variant,

ontdaan van grondwettelijke symbolen: het Verdrag van Lissabon*.

Europese Investeringsbank

Ontwikkelingsbank van de EU*, gevestigd in Luxemburg. Leent geld op de kapitaalmarkten en sluisd dit door naar publieke en private investeerders, zowel binnen de EU als daarbuiten. Dankzij haar goede kredietnotering – *triple A* – kan de EIB leningen aanbieden tegen aantrekkelijke voorwaarden, zoals een lage rente en een lange looptijd.

Europese Raad

Machtigste instelling van de EU*. Vergadert meestal in Brussel. Bestaat uit de (regerings)leiders van de EU-landen en de voorzitter van de Europese Commissie*. Tijdens de vergaderingen van de Europese Raad – ‘eurotoppen’ – worden de grote lijnen van het Europese beleid uitgezet en ruzies beslecht. De Europese Raad maakt geen wetten. Dat doen de Raad van Ministers* en het Europees Parlement*. Het voorzitterschap rouleert nu nog elk half jaar over de lidstaten, maar als het Verdrag van Lissabon* in werking treedt krijgt de Raad een vaste voorzitter.

Europese Unie (EU)

In de jaren vijftig ontstaan samenwerkingsverband van Europese landen. Die hebben een deel van hun soevereiniteit overgedragen aan gemeenschappelijke instellingen, zoals de Europese Commissie* en het Europees Parlement*. De bovennationale besluitvorming maakt de EU uniek in de wereld.

De naam ‘Europese Unie’ werd ingevoerd met het Verdrag van Maastricht in 1993. Daarvoor luidde de naam Europese Gemeenschap (EG) en daarvoor Europese Economische Gemeenschap (EEG).

Op dit moment telt de EU 27 lidstaten: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Samen hebben deze landen bijna 500 miljoen inwoners.

Europol

Europese politiedienst, gevestigd in Den Haag, voor het verzamelen, uitwisselen en analyseren van gegevens over zware, grensoverschrijdende misdaad.

eurozone

De 16 landen van de EU* waar de euro wettig betaalmiddel is: België, Cyprus, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland,

Ierland, Italië, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Slovenië, Slowakije en Spanje.

Everything but Arms

EU*-regeling die de 50 armste ontwikkelingslanden in staat stelt hun producten zonder importheffingen of quota af te zetten op de Europese markt. De vrije markttoegang geldt niet voor wapens en munitie. De vrije import van rijst en suiker is tot najaar 2009 aan een maximum gebonden.

exportkredietverzekering

Regeling om de export te bevorderen. Het risico dat de buitenlandse afnemer niet betaalt voor de geleverde goederen of diensten wordt door de overheid overgenomen van het exporterende bedrijf en zijn bank.

genetische modificatie

Het veranderen van de erfelijke eigenschappen van een organisme door menselijk ingrijpen. De klassieke methode van veredeling, het kruisen van gewassen of dieren, valt niet onder genetische modificatie.

Groene fractie

Op 4 na grootste fractie in het Europees Parlement*, waarin de europarlementariërs van GroenLinks samen optrekken met de europarlementariërs van groene zusterpartijen. De fractie telt op dit moment 43 leden uit 14 landen. Zij werkt nauw samen met de Europese Groene Partij*.

Groenen

Partijen en politici die milieubescherming en duurzame ontwikkeling een centrale plek geven in hun programma. Net als GroenLinks komen zij doorgaans ook op voor sociale rechtvaardigheid, culturele openheid, democratisering en internationale solidariteit. Zij werken op Europees niveau samen in de Groene fractie* en de Europese Groene Partij*.

Grondrechtenhandvest

Veelomvattende catalogus van klassieke en sociale grondrechten van burgers en vreemdelingen. Deze grondrechten dienen gerespecteerd te worden door de instellingen van de EU* en door de lidstaten wanneer zij EU-beleid ten uitvoer leggen. Het handvest is geïnspireerd door het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens*, door andere Europese verdragen, wetten en rechtspraak, door nationale grondwetten en door de inbreng van maatschappelijke organisaties. Het handvest werd in 2000 opgesteld door een Conventie* en als ‘plechtige verklaring’ ondertekend door de Europese Commissie*, de Raad van Ministers* en het Europees Parlement*. Het handvest wordt bindend zodra het Verdrag van Lissabon* in werking treedt.

initiatiefrecht

Het recht om wetten voor te stellen. In de EU* berust dit recht bij de Europese Commissie*. Op de meeste Europese beleidsterreinen kan alleen zij wetsvoorstellen indienen. Die kunnen worden gewijzigd, goedgekeurd of verworpen door het Europees Parlement* en/of de Raad van Ministers*.

Internationaal Monetair Fonds (IMF)

Internationale organisatie, gevestigd in Washington, die sinds 1946 toezicht houdt op het internationale betalingsverkeer. Streeft naar stabiele wisselkoersen tussen munten zoals de euro en de dollar. Verleent tijdelijke steun aan landen die onvoldoende buitenlandse geld verdienen om hun importen te betalen en hun leningen af te betalen. De landen die de grootste bijdrage leveren aan het kapitaal van het IMF hebben de zwaarste stem in de besluitvorming.

Internationaal Strafhof

Rechtbank, gevestigd in Den Haag, voor de vervolging van personen die verdacht worden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden. Het Strafhof ging van start in 2002 en begon in 2009 zijn eerste proces, tegen de Congolese rebellenleider Thomas Lubanga. 108 landen, waaronder alle EU*-landen, zijn aangesloten bij het Strafhof. Onder meer de Verenigde Staten, China, Rusland en India doen niet mee.

interoperabiliteit

Mogelijkheid van software, hardware of andere systemen om met elkaar samen te werken en gegevens uit te wisselen. Daarvoor zijn open standaarden* van groot belang.

IP-adres

Cijfercode van een computer die is aangesloten op het internet. Dankzij dit 'telefoonnummer' kan de computer gevonden worden door andere computers.

Kopenhagen Protocol

Beoogd opvolger van het Kyoto Protocol tegen klimaatverandering. De VN* en de EU* streven ernaar om verdergaande bindende afspraken te maken over beperking van de uitstoot van broeikasgassen tijdens de mondiale klimaatop die in december 2009 in Kopenhagen plaatsvindt.

Mensenrechtenhof

Voluit het 'Europees Hof voor de Rechten van de Mens'. Wie meent dat zijn of haar mensenrechten zijn aangetast door een van de lidstaten van de Raad van Europa* en bij de nationale rechter bot heeft gevangen, kan zich wenden tot dit gerechtshof in Straatsburg. De rechters toetsen de klacht

aan het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens*. De uitspraken van het Mensenrechtenhof zijn bindend. Niet te verwarren met het Europees Hof van Justitie*.

Millenniumdoelen

Wereldwijde afspraak uit 2000 om vóór 2015 het aantal mensen dat in extreme armoede leeft of honger lijdt te halveren, alle kinderen naar school te krijgen, gelijke rechten voor vrouwen te verwezenlijken, kindersterfte met tweederde en moedersterfte met driekwart te verminderen, hiv/aids en andere dodelijke ziekten terug te dringen, het milieu te verbeteren, het aantal mensen zonder veilig drinkwater te halveren, de ontwikkelingssamenwerking op te schroeven tot minstens 0,7% van het BNP van de rijke landen, eerlijke handel te bevorderen en de schuldenlast van arme landen te verminderen.

NAVO

Voluit de 'Noord-Atlantische Verdragsorganisatie'. Organisatie, opgericht in 1949, voor samenwerking op veiligheidsgebied en voor gezamenlijke verdediging tegen aanvallen. Het hoofdkwartier staat in Brussel. Telt 28 leden: de Verenigde Staten, Canada en 26 Europese landen.

octrooi

Het exclusieve recht om een uitvinding bedrijfsmatig toe te passen, gedurende een periode van (meestal) twintig jaar.

open source

Computerprogramma waarvan de programmaregels (broncode) vrij beschikbaar zijn en door de licentienemer mogen worden gebruikt, verbeterd, aangevuld en gedistribueerd.

open standaard

Door een niet op winst gerichte organisatie gehandhaafde norm voor gegevensopslag waarvan de specificatie openbaar en vrij te gebruiken is. Het gebruik van open standaarden bevordert de uitwisselbaarheid van gegevens tussen verschillende soorten software en hardware.

Raad van Europa

Organisatie die Europese samenwerking op juridisch, cultureel, economisch en sociaal terrein bevordert. Opgericht in 1949, gevestigd in Straatsburg. Anders dan de EU* bezit de Raad van Europa geen bovennationale bevoegdheden. De afspraken die het Comité van Ministers maakt worden vastgelegd in verdragen die pas in werking treden nadat zij door nationale parlementen zijn goedgekeurd. Belangrijkste verdrag is het Europees Verdrag over de Rechten van de

Mens*. Alle landen op het Europese continent, behalve Wit-Rusland en Kazachstan, zijn lid van de Raad. De Raad heeft een eigen parlementaire assemblée, bestaande uit nationale parlementariërs van de lidstaten.

Raad van Ministers

Instelling van de EU*, bestaande uit ministers van de lidstaten. Komt meestal bijeen in Brussel, soms in Luxemburg. De samenstelling verschilt al naar gelang het onderwerp: gaat het over Justitie, dan zitten de 27 Hirsch Ballins van de lidstaten om de tafel. De Raad is de belangrijkste wetgever binnen de EU, maar moet op steeds meer terreinen het medebeslissingsrecht van het Europees Parlement* velen. Op sommige terreinen, zoals buitenlands beleid, is de Raad ook uitvoerende macht. Niet te verwarren met de Europese Raad* en de Raad van Europa*.

reproductieve rechten

Alle rechten die samenhangen met de menselijke voortplanting. Deze omvatten onder meer het recht om zelf te beslissen of en wanneer je kinderen wilt en de toegang tot voorbehoedsmiddelen en veilige abortus.

richtlijn vrij verkeer en verblijf

Europese wet uit 2004 die het voor EU*-burgers makkelijker maakt om naar een ander EU-land te reizen of te verhuizen. De wet geldt ook voor familieleden van EU-burgers die niet de nationaliteit hebben van een EU-lidstaat. Wanneer een EU-burger die in een ander lidstaat woont een partner uit een niet-EU-land wil laten overkomen, geldt daarbij geen inkomenseis indien de EU-burger werk heeft. Als hij of zij niet werkt mag de ontvangende lidstaat toetsen of de partners over voldoende bestaansmiddelen beschikken, maar daarbij geen minimuminkomenseis stellen.

Schengen Informatiesysteem

Geautomatiseerd Europees opsporingsregister voor gezochte personen, ongewenste vreemdelingen, gestolen identiteitsdocumenten, wapens, voertuigen enz.

Stabiliteitspact

Voluit het 'Stabiliteits- en Groeipact'. Reeks afspraken tussen de landen van de eurozone* om de stabiliteit van de gezamenlijke munt te garanderen. Om verzwakking van de euro door hoge inflatie te voorkomen, mag het begrotingstekort van de deelnemende landen niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product belopen. Bij aanhoudende overschrijding van de 3%-grens kunnen landen een boete krijgen. Bij 'ernstige economische neergang' is een hoger begrotingstekort evenwel toegestaan.

subsidiariteit

Beginsel, vastgelegd in Europese verdragen, volgens welke de EU* alleen mag optreden om doelen te verwezenlijken die niet op een lager bestuursniveau – door bijvoorbeeld nationale regering of lokale overheden – kunnen worden verwezenlijkt.

terugkeerrichtlijn

Europese wet uit 2008 over de uitzetting van afgewezen asielzoekers en andere vreemdelingen zonder geldige verblijfspapieren. De wet brengt meer eenheid in het terugkeerbeleid van de EU*-lidstaten. De betrokken vreemdelingen mogen, in afwachting van uitzetting, maximaal 18 maanden worden vastgezet.

transgender

Iemand die door het leven gaat als lid van het andere biologische geslacht dan waarmee hij/zij geboren is, of tussen man en vrouw in balanceert.

UNCTAD

VN*-organisatie voor handel en ontwikkeling. Opgericht in 1964, gevestigd in Genève. UNCTAD adviseert ontwikkelingslanden bij hun integratie in de wereldeconomie.

UNDP

Ontwikkelingsorganisatie van de VN*. Opgericht in 1965, met New York als hoofdkwartier. UNDP geeft hulp en advies aan ontwikkelingslanden bij het bestrijden van armoede en het verwezenlijken van de Millenniumdoelen*.

UNEP

Milieu-organisatie van de VN*. Opgericht in 1972, met Nairobi als hoofdkwartier. UNEP coördineert de milieu-activiteiten van de VN, waaronder het tot stand brengen van nieuwe milieuverdragen.

Veiligheidsraad

Belangrijkste orgaan van de Verenigde Naties*, verantwoordelijk voor het handhaven van vrede en veiligheid. Telt 15 leden. De Verenigde Staten, China, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk hebben een permanente zetel. Elk van deze landen kan een besluit met een veto blokkeren. De 10 andere leden worden telkens voor 2 jaar gekozen door de Algemene Vergadering*. Deze landen hebben geen vetorecht. De EU*-landen proberen hun standpunten in de Veiligheidsraad te coördineren.

Verdrag van Lissabon

Ook wel 'Hervormingsverdrag' genoemd. Aangepaste en afgeslankte variant van de verworpen Europese Grondwet*,

die de spelregels van het EU* herzielt. 'Lissabon' vergroot de bevoegdheden van het Europees Parlement* en het Europees Hof van Justitie*, geeft de Europese Raad* een vaste voorzitter, verplicht de Raad van Ministers* om in het openbaar te vergaderen over wetgeving, versterkt de positie van de buitenlandcoördinator*, maakt het Grondrechtenhandvest* bindend, maakt de toetreding van de EU tot het EVRM* mogelijk en voert het Europese burgerinitiatief* in. Het verdrag werd gesloten in 2007, maar treedt pas in werking wanneer het door alle EU-landen is goedgekeurd.

Verenigde Naties (VN)

Internationale organisatie, opgericht in 1945, waarin vrijwel alle landen van de wereld samenwerken op het gebied van vrede en veiligheid, internationaal recht, mensenrechten, armoedebestrijding, milieubehoud en de bescherming van vluchtelingen. Het belangrijkste VN-orgaan is de Veiligheidsraad*.

Vluchtelingenverdrag

VN*-verdrag uit 1951 dat de grondslag vormt van het asielrecht. De aangesloten landen zijn verplicht om asiel te verlenen aan eenieder die een gegronde vrees heeft voor vervolging. Het Vluchtelingenverdrag is ondertekend door driekwart van alle landen, waaronder alle EU*-landen.

voedselzekerheid

De zekerheid om op elk moment over voldoende, goed en betaalbaar voedsel te kunnen beschikken.

walstroom

Stroomvoorziening vanaf de wal voor afgemeerde schepen. De boordgenerators, die op vervuilende diesel draaien, kunnen dan worden stilgelegd. Zo wordt de luchtvervuiling teruggedrongen.

Wereldbank

Internationale organisatie, gevestigd in Washington, die sinds 1946 leningen, giften en technische ondersteuning biedt aan ontwikkelingslanden. De landen die de grootste bijdrage leveren aan het kapitaal van de Wereldbank hebben de zwaarste stem in de besluitvorming.

Wereldhandelsorganisatie (WTO)

Internationale organisatie waarin 153 landen afspraken maken over (vrij)handel. Opgericht in 1995, gevestigd in Genève. Beschikt over een orgaan voor geschillenbeslechting, waar lidstaten een klacht kunnen indienen over handelsbelemmeringen door andere lidstaten. De uitspraken van dit orgaan zijn bindend.

COLOFON

TEKST

De basis voor dit verkiezingsprogramma is in 2008 gelegd door de programmacommissie Europa, bestaande uit Arie van den Brand (voorzitter), Bas Eickhout, Lot van Hooijdonk, Youssef Rahman, Tineke Strik, Rens van Tilburg, Ingrid Visseren en Richard Wouters (secretaris). De programmacommissie is te rade gegaan bij een groot aantal deskundigen en geïnteresseerden, binnen en buiten GroenLinks, en bij de Europese zusterpartijen. De programmapunten zijn op 7 maart 2009 vastgesteld door het Congres van GroenLinks.

VORMGEVING

Lian van Meulenbroek, ZIN Grafisch Ontwerp
Daniel Hentschel, GroenLinks

ILLUSTRATIES

foto hoofdstuk 1 door Oxfam International,
<http://flickr.com/photos/oxfam>
kaart hoofdstuk 2 door Lian van Meulenbroek,
<http://www.zingrafischontwerp.nl>
foto hoofdstuk 2 door Rob Baxter,
<http://flickr.com/photos/30261607@N00>
foto hoofdstuk 3 door Advanced Transport Systems Ltd.,
<http://www.atstld.co.uk>
foto hoofdstuk 4 door Pierre Holtz, Unicef,
<http://flickr.com/photos/hdptcar>
foto hoofdstuk 5 door Woolve.com,
<http://flickr.com/photos/woolve>
foto hoofdstuk 6 door François Goemans, Europese
Commissie, ECHO,
<http://ec.europa.eu/echo/media/library>
foto hoofdstuk 7 door Kal Ahmed,
<http://flickr.com/people/fuzzed>
foto hoofdstuk 8 door Leszek Koslowski,
<http://flickr.com/photos/bilk>
foto hoofdstuk 9 door Anita de Horde,
<http://www.groenlinks.nl/europa>
cartoon hoofdstuk 10 door Gorilla,
<http://extra.volkskrant.nl/gorilla>

UITGAVE

Partijbestuur GroenLinks
Postbus 8008
3503 RA Utrecht
tel. 030-2399900
fax 030-2300342
info@groenlinks.nl
www.groenlinks.nl
april 2009